

Szellemi Tulajdon
Nemzeti Hivatala

A SZERZŐI JOGI ÁGAZATOK GAZDASÁGI SÚLYA MAGYARORSZÁGON 4.

A SZERZŐI JOGI ÁGAZATOK
GAZDASÁGI SÚLYA
MAGYARORSZÁGON 4.

2014

A SZERZŐI JOGI
ÁGAZATOK
GAZDASÁGI SÚLYA
MAGYARORSZÁGON 4.

SZELLEMI TULAJDON
NEMZETI HIVATALA
2014

Szerző:
Simon Dorottya

A kézirat lezárásának dátuma:
2014. április 16.

Felelős szerkesztő:
Bana Zsuzsanna

Tervezőszerkesztő:
Plette Péter

Kiadta a Szellemi Tulajdon Nemzeti Hivatala
Felelős kiadó: *dr. Bendzsel Miklós*

ISBN 978-963-9157-74-3

SZTNH – 2014.042

Tartalomjegyzék

ÖSSZEFOGLALÁS	7
1. ELŐZMÉNYEK	9
2. A VIZSGÁLAT MÓDSZERTANA	15
2.1. WIPO-módszertan	15
2.2. A szerzői jogi ágazatok definiálása	15
2.3. Statisztikai adatgyűjtés	17
3. A SZERZŐI JOGI ÁGAZATOK SÚLYA A MAGYAR GAZDASÁGBAN	21
3.1. A szerzői jogi ágazatok gazdasági teljesítménye	21
3.2. Más gazdasági szektorokkal történő összehasonlítás	26
3.3. A primer szerzői jogi ágazatok gazdasági súlya	28
3.4. A szerzőijog-függő technikai háttérágazatok gazdasági súlya.....	32
3.5. A részlegesen szerzői jogi ágazatok gazdasági súlya	34
3.6. Az egyéb kiszolgáló ágazatok gazdasági súlya	35
3.7. A szerzői jogi ágazatok külkereskedelmi forgalma	36
4. FEJLŐDÉSI TRENDEK A PRIMER SZERZŐI JOGI ÁGAZATOKBAN	41
4.1. Sajtó és irodalom	42
4.2. Zene, színház, fesztiválok	46
4.3. Múzeumok	54
4.4. Filmalkotás és videó	55
4.5. Rádió és televízió	57
4.6. Hirdetés, reklám	60
4.7. Információ és kommunikáció	61
FELHASZNÁLT IRODALOM JEGYZÉKE	65
MELLÉKLETEK	68

Összefoglalás

Az ENSZ Szellemi Tulajdon Világszervezete (*World Intellectual Property Organization, WIPO*) 2003-ban publikálta azt a módszertani útmutatót,¹ amely az elmúlt közel egy évtizedben lehetővé tette a kreatív ágazatok² GDP-re gyakorolt hatásának széles körű nemzetközi összehasonlítását. A WIPO-módszertan megkülönbözteti a szerzői joggal védett alkotások előállításához, előadásához, sugárzásához, elosztásához közvetlenül és közvetetten kapcsolódó szektorokat. Ennek megfelelően külön számszerűsítésre kerülnek a I. primer szerzői jogi ágazatok, a II. szerzőijog-függő technikai háttérágazatok, a III. részlegesen szerzői jogi ágazatok, valamint a IV. egyéb kiszolgáló ágazatok.

Jelen tanulmány célja a WIPO-metodikát alkalmazó korábbi három – 2002., 2006. és 2009. tárgyévi – magyarországi felmérés 2011-es adatokkal történő megisméltése és az eredmények összehasonlítása. A legutóbbi vizsgálat kimutatta, hogy a 2008-ban kirobbant pénzügyi és gazdasági válság legkorábban jelentkező kedvezőtlen hatásaival szemben a szerzői jogi ágazatok – leginkább a legkreatívabb tevékenységeknek köszönhetően – képesek voltak sikeresen ellenállni. A mostani felmérés arra a kérdésre keresi a választ, hogy ezek a tevékenységek hogyan reagáltak a recesszió elhúzódására, illetve annak begyűrűzésére a gazdaság minden területén.

A legújabb eredmények szerint a szerzői jogi ágazatok a teljesítményük és a foglalkoztatáshoz történő hozzájárulásuk alapján – a korábbi gyakorlatnak megfelelően – jelentős súlyt képviselnek a magyar nemzetgazdaságban. A szerzői jogi ágazatok a 2011. évi hazai GDP-t közel 1 800 milliárd Ft-tal gyarapították, ezzel összesen 7,62%-os részesedést tettek ki. Ez egyben azt is jelenti, hogy a korábbi évek növekvő tendenciájával szemben ezen ágazatok súlyában 2009 és 2011 között egy 0,23 százalékpont mértékű csökkenés következett be.

A szerzői jogi ágazatok a legnagyobb – bár a tapasztalatok alapján egyre kisebb mértékű – nemzetgazdasági súllyal a bruttó kibocsátásban szerepelnek. A legújabb eredmények szerint a 2009-ben tapasztalt negatív fordulat tartósnak bizonyult: a 2011-ben számított 5 131 milliárd Ft teljesítmény több mint két százalékpontos mérséklődést felmutatva 8,74%-os arányt jelent, amely a legkisebb eddig számított kibocsátási súly a hazai felmérés történetében. Az előző időszakhoz hasonlóan a visszaesés oka elsősorban a technikai háttérágazatok teljesítményének nagymértékű mérséklődésében keresendő.

A szerzői jogi ágazatok a foglalkoztatásban is jelentősen hozzájárulnak a nemzetgazdasághoz, ám 2011-ben ebben a kategóriában is csökkenés ment végbe. Míg 2009-ben az alkalmazásban állók 7,98%-a, addig 2011-ben ennél 0,6 százalékponttal kevesebben – a munkavállalók 7,38%-a – tevékenykedett hasonló szektorokban. Ez megközelítőleg 270 ezer munkavállalót jelent. A releváns ágazatokban tapasztalt munkavállalói létszámcsökkenés nagyobb mértékűnek mutatkozik, mint a visszaesés a bruttó hozzáadott értékben.

A szerzői jogi ágazatokban a dolgozók munkavállalói jövedelmének alakulása a vizsgált két év alatt a foglalkoztatásnál kisebb visszaesést szenvedett el. A szektorban dolgozók együttes jövedelme 2011-ben 614 milliárd Ft volt, ami az előző felmérés óta kissé mérséklődve, 7,89%-ban járult hozzá a nemzetgazdasági teljesítményhez.

¹ Guide on Surveying the Economic Contribution of the Copyright-Based Industries. World Intellectual Property Organization, Geneva, 2003.

² A tanulmány a szerzői jogi és a kreatív ágazatokat szinonimaként használja.

Az egyes tevékenységek tekintetében a magyar szerzői jogi ágazatok közül – a folyó-
 áras hozzáadott értéket tekintve – egyértelműen a „szoftver és adatbázis” a legjelentősebb
 és egyben az egyik leggyorsabban fejlődő terület. Ez az ágazat 2013-ban több mint 451
 milliárd Ft-tal járult hozzá a GDP-hez, ezzel megközelítette a 2%-os nemzetgazdasági
 súlyt. Kiemelkedő fontosságú kreatív tevékenység továbbá a „sajtó és irodalom” (0,92%),
 a „filmalkotás és videó” (0,71%) és a „zene, színművek, opera” (0,67%). A már említett
 „szoftver és adatbázis” mellett 2011 és 2013 között a legjelentősebb fejlődést a „játékok”,
 a „számítógép gyártása” és a „papír gyártása” vitte véghez.

*A primer szerzői jogi ágazatokhoz kapcsolódó termékek behozatala folyamatosan csök-
 ken, ezzel szemben a kivitele nő, vagyis összességében hazánk egyenlege javul.* A termék-
 forgalom szempontjából számításba vehető primer szerzői jogi ágazatokhoz kapcsolódó
 árukat a vizsgált évben 31,7 milliárd Ft értékben hozták be külföldről hazánkba, ami az
 összes nemzetgazdasági termékimport értékének 0,16%-a. Ez jelentős csökkenést mutat
 2009-hez képest mind folyóáras, mind százalékos értékben. A 2011. tárgyévi kreatív ipari
 termékivitel folyó áron – 2009-hez képest 4%-os növekedést produkálva – 29,8 millió
 Ft volt, ez 0,14%-a az összes magyarországi exportnak.

*A szolgáltatások külkereskedelmét tekintve az importban nőtt, az exportban viszont csök-
 kent a szerzői jogi hányad a vizsgált két évben.* A kapcsolódó szolgáltatások importjának
 értéke 7,5%-os növekedés következtében 1 036 milliárd Ft volt, amely a teljes hazai szol-
 gáltatásimport 30%-a. A szerzői joghoz kötődő export teljesítménye közel 22%-kal gyar-
 apodott, és elérte a 1 113 milliárd Ft-ot. Az összes szolgáltatáskivitelben ezek a tevékeny-
 ségek 25%-ot tettek ki. A fenti mutatók egyben azt is jelzik, hogy 2011-ben az évek óta
 folyamatosan javuló szerzői jogi szolgáltatás egyenlege 77 milliárd Ft-os többlettel zárt.

*A kreatív szektorok teljesítményét összehasonlítva más nemzetgazdasági ágazatok ha-
 sonló mutatóival megállapíthatjuk, hogy azok továbbra is a legjelentősebb húzóágazatok
 közé tartoznak.* A bruttó hozzáadott értéket tekintve az összes szerzői jogi ágazat a ne-
 gyedik a sorban olyan jelentős szektorokat megelőzve, mint a *szállítás és raktározás, az
 infokommunikáció* vagy a *szakmai, tudományos, műszaki tevékenység*. Ezen szektorok
 teljesítménye a *mezőgazdaság, az oktatás és a pénzügy, biztosítás* több mint másfélszere-
 se; az *építőipar* kétszerese; a *villamosenergia-ipar* háromszorosa, valamint a *vendéglátás*
 ötszöröse.

*A nemzetközi összehasonlítás eredményei továbbra is azt igazolják, hogy Magyarország
 a szerzői jogi ágazatok nemzetgazdasági jelentőségét tekintve a világ élmezőnyében foglal
 helyet.* Az immár harminckilenc országot számláló mezőnyben a 2011. tárgyévi felmér-
 és számai hazánkat a bruttó hozzáadott érték tekintetében a negyedik, a foglalkoztatás
 szempontjából pedig a hetedik helyre pozicionálják, olyan államokkal versenyezve, mint
 az USA, Ausztrália és Hollandia.

*A fentieket összefoglalva megállapíthatjuk, hogy ugyan a gazdasági válság elsődleges
 kedvezőtlen hatásai sokkal kevésbé rázták meg a szerzői jogi ágazatokat, mint a nemzetgaz-
 daság egészét, ám ezek a negatív hatások idővel begyűrűztek: a többi – pl. termelő – szek-
 torhoz képest késleltetve csökkentették a kreatív tevékenységek teljesítményét.* Kérdés, hogy
 ezek a kedvezőtlen tendenciák mennyire mutatkoznak tartósan a kreatív tevékenységek
 körében, azaz a következő felmérés által vizsgált években folytatódni látszik-e majd a
 csökkenő tendencia, vagy ezek az ágazatok is képesek lesznek kilábalni a recesszióból.

1. Előzmények

A szerzői jog gazdaságtanának vizsgálata immáron 80 éves múltra tekint vissza. Arnold Plant 1934-ben megjelent publikációja volt az első olyan elemzés, amely részletesen foglalkozott a szerzői jog gazdasági hatásaival.³ A téma azonban ennél közel fél évszázaddal később, a hetvenes-nyolcvanas évektől kezdett nagyobb hangsúlyt kapni, amely tükröződött a kapcsolódó tanulmányok számának folyamatos növekedésében is.⁴

A kilencvenes években elterjedt a kreatív tevékenységek (és szektorok) fogalma, amelyek „az egyéni kreativitáson, képességeken és tehetségen alapulnak, és a szellemi javak, szellemi tulajdon létrehozásán és felhasználásán keresztül gazdasági jólétet és ezáltal munkahelyeket teremtenek”.⁵ Az egységes alapkoncepcióból ezt követően számos különböző (szűkebb vagy tágabb) értelmezés alakult ki, amelyek a mai napig megosztják a szakértőket.⁶ Az eltérő megközelítések jól tükröződnek a kreatív szektorok gazdasági jelentőségét felmérő számítások meglehetősen széles skálát lefedő eredményeiben.⁷

Az összemérhetőség kritériumát szem előtt tartva a Szellemi Tulajdon Világszervezete (WIPO) 2003-ban jelentette meg azt az útmutatót, amely részletesen taglalja a nemzetközi összehasonlítást lehetővé tevő felmérési elvet és módszertant.⁸ Ez négy csoportra osztva vizsgálja a szerzői jogi ágazatokat, az egyes tevékenységek szerzői jogi tartalmától függően. A 3. fejezetben részletesen ismertetésre kerülő metodika alapján az első körben öt ország – Kanada, Lettország, Magyarország, Szingapúr és az USA – készítette el saját elemzését, amelyeket a WIPO meg is jelentetett. A 2008-ban megjelent, szintén országtanulmányokat publikáló második kötetben Bulgária, a Fülöp-szigetek, Jamaica, Libanon és Mexikó felmérése kapott helyet. 2010-ben újabb öt ország elemzéseit jelentek meg, 2011 folyamán két kötetben újabb tíz felmérés került nyilvánosságra, 2012 végére pedig már összesen harminckilenc állam készítette el a szerzői jogi ágazatok súlyát felmérő vizsgálatot.

Magyarországon eddig három ízben került sor a kreatív ágazatok gazdasági súlyának a felmérésére.⁹ A 2004-ben Kelet-Közép-Európában úttörőként, a WIPO által delegált szakértők közreműködésével,¹⁰ a 2002. tárgyévi adatok alapján elvégzett vizsgálat kimutatta, hogy az ágazat fontos társadalmi-gazdasági szerepet tölt be Magyarországon.¹¹ Az

³ Arnold Plant: The Economic Aspects of Copyright in Books. *Economica*, 1. évf. 2. szám, 1934, p. 167–195.

⁴ A kezdetekről bővebben: Penyigey Krisztina–Munkácsi Péter: A szerzői jogi alapú ágazatok gazdasági súlya Magyarországon. MSZH, Budapest, 2005.

⁵ The Creative Industries Mapping Document. UK Government, Department of Culture, Media and Sport (DCMS), 1988.

⁶ A különböző megközelítésekről bővebben: Penyigey Krisztina: A szerzői jogi ágazatok gazdasági súlya Magyarországon. MSZH, Budapest, 2010.

⁷ Jó példa erre a Deutsche Bank 2007-es felmérése, amelyről bővebben: Simon Dorottya–Pusztaszeri Katalin–dr. Tarr Péter: A szerzői jogi ágazatok gazdasági súlya Magyarországon 3. SZTNH, Budapest, 2012.

⁸ I. m. (1).

⁹ Penyigey–Munkácsi (2005), Penyigey (2010) és Simon–Pusztaszeri–Tarr (2012).

¹⁰ A tanulmány elkészítését a módszer kidolgozásában aktívan részt vevő Stephen E. Siwek és Dimiter Gantchev segítették szakmai tanácsaikkal.

¹¹ A vizsgálatokhoz az adatokat a Központi Statisztikai Hivatal (a továbbiakban: KSH) szolgáltatta az MSZH részére. Az adatgyűjtésre a WIPO-módszertan alapján került sor, annak hazai adaptálásában és az adatlekérdezés koordinációjában Nádudvari Zoltán statisztikus szakértő működött közre.

eredményeket összehasonlítva az akkor még kevés számú, ám az egységes módszertant alkalmazó tanulmányok hasonló adataival megállapíthattuk, hogy hazánkban erős a szerzői jogi ágazatok gazdasági teljesítményre gyakorolt hatása.

A magyarországi vizsgálat 2006. tárgyévi megismétlése megerősítette a korábban kapott eredményeket. A két elemzés között eltelt négy év alatt szignifikánsan nőtt a kreatív ágazatok súlya mind a gazdasági teljesítmény, mind a foglalkoztatás tekintetében.

A harmadik, 2012-ben publikált 2009. tárgyévi felmérés a pénzügyi és gazdasági krízis első, közvetlen hatásait vizsgálta. Az eredmények szerint a válság direkt következményeire a hazai szerzői jogi ágazatok összességében kedvezően reagáltak. A pozitív változás esetében azonban fontos kiemelni, hogy a recesszió hatásainak leginkább kitett kategóriák – a technikai háttérágazatok és a részlegesen kapcsolódó szerzői jogi ágazatok – súlyának csökkenése mellett tapasztalt növekedés szinte kizárólag a legkreatívabb tevékenységek megerősödéséből eredt.

1. táblázat: A magyar szerzői jogi ágazatok hozzájárulása a nemzetgazdasági teljesítményhez

TÁRGYÉV	BRUTTÓ HOZZÁADOTT ÉRTÉK	BRUTTÓ KIBOCSÁTÁS	FOGLALKOZTATÁS	BRUTTÓ MUNKAJÖVEDELEM
2002	6,67%	9,69%	7,10%	7,17%
2006	7,42%	11,54%	7,28%	7,32%
2009	7,85%	10,97%	7,98%	8,03%

A módszertan kidolgozásának tizedik évfordulójára a WIPO 2013-ban megjelentetett egy átfogó tanulmányt, amelyben a 2012. év végéig elvégzett elemzések eredményeit vetette össze több szempont alapján.¹² Ennek főbb tanulságait ismertetjük a következőkben.

Közvetlenül összehasonlítva az egyes országok szerzői jogi ágazatainak hozzájárulását a GDP-hez azt tapasztalhatjuk, hogy minden esetben mérhető gazdasági súllyal bírnak ezek a tevékenységek (lásd 1. ábra). Az eredményekből számított átlag 5,26%, az országok háromnegyedének értéke 4% és 6,5% közé esik. A gyorsabban fejlődő gazdaságok tipikusan magasabb indikátorokkal bírnak. Magyarország a 2012-ben elkészült legutóbbi eredményei alapján a negyedik legmagasabb mutatóval rendelkezik (7,85%).

¹² WIPO Studies on the Economic Contribution of the Copyright Industries – Overview. WIPO, 2013.

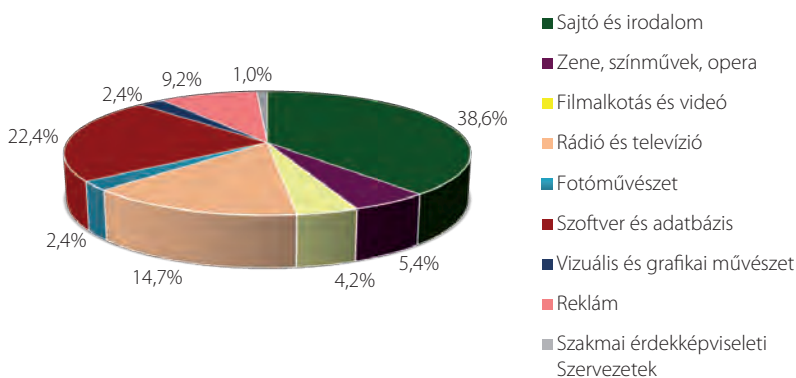
melékenységi indexet. Az eredmények alapján szerzői jogi szempontból a legtermelékenyebbek a Karib-térség államai, de Korea és Thaiföld is ehhez a csoporthoz tartozik. Magyarország az átlagot kissé meghaladva a közepes termelékenységű gazdaságok közé tartozik. Ennek oka, hogy hazánkban a szerzői jogi ágazatok súlya mind a GDP, mind a foglalkoztatás tekintetében nemzetközi összehasonlításban is meglehetősen magas.

A WIPO első alkalommal igyekezett feltárni kapcsolatot a szerzői jogi ágazatok gazdasági súlya és egyéb, többek között a gazdasági fejlődéssel és a szellemi tulajdon-védelemmel kapcsolatos indikátorok között. Az eredmények alapján pozitív kapcsolat található a kreatív szektoroknak a GDP-hez viszonyított aránya, valamint olyan nemzetközileg alkalmazott indexek értékei között, mint az innovációs index (*Global Innovation Index*), a versenyképességi index (*Global Competitiveness Index*), a tulajdonjogi index (*International Property Rights Index*), a korrupciómentességi index (*Freedom From Corruption*), a gazdasági szabadság indexe (*Index of Economic Freedom*) és az egy főre eső GDP. Ez azt a feltételezést támasztja alá, hogy az innováció, a kreativitás és a versenyképesség egymást erősítő fogalmak.

A WIPO-módszertan (amint azt a 3. fejezetben részletesen ismertetjük) négy csoportba sorolva vizsgálja a szerzői jogi ágazatokat attól függően, hogy mennyire állnak közel az alkotói aktivitáshoz. Ezek közül az ún. primer szerzői jogi ágazatok a legkreatívabb tevékenységeket foglalják magukba. A nemzetközi eredmények alapján megállapítható, hogy ez a kategória felel az összes kreatív szektor GDP-hez és foglalkoztatottsághoz való hozzájárulásának több mint feléért. A nemzetközi átlag 2,86%, amelyet Magyarország 2012-ben megállapított 5,18%-os értéke jelentősen felülmúl. Ezzel a mutatóval hazánk a gazdaságok sorában a harmadik.

A nemzetközi eredmények alapján a csoporton belül összességében a „sajtó és irodalom” kategória a legerősebb, amit az egyre jelentősebb „szoftver és adatbázis” követ, ám ezek a tendenciák országonként – gazdasági fejlettségtől és specializációtól függően – jelentősen eltérnek.

2. ábra: Az egyes kategóriák hozzájárulása a primer szerzői jogi ágazatok gazdasági súlyához

Forrás: WIPO Studies on the Economic Contribution of the Copyright Industries, p. 14.

A foglalkoztatási mutatókat tekintve szintén a „*sajtó és irodalom*” a legjelentősebb kategória: a primer szerzői jogi ágazatokban alkalmazottaknak 43%-a ebben a kategóriában tevékenykedik. Közel 20% a „*szoftver és adatbázis*” súlya, de jelentősnek mondható a „*zene, színművek, opera*” mutatója is (8,8%). Hazánk ebben az összehasonlításban is az elsők között van: 4,89%-kal a listában a negyedik.

A WIPO-módszertan alapján vizsgált négy kategória közül – a legkreatívabb tevékenységeket magába foglaló primer szerzői jogi ágazaton kívüli – három csoportnak a GDP-hez és a foglalkoztatáshoz való hozzájárulása tekintetében Magyarország a 2012. évi felmérés eredményei szerint inkább a középmezőnyhöz tartozik. A GDP esetében a magyar érték (2,67%) alig múlja felül a nemzetközi átlagot (2,44%), a foglalkoztatottságban viszont ennél kissé jobban meghaladja a középpértéket (3,1% a 2,65%-os átlagos értékkel szemben).

Az egyes országcsoportokat elsőként fejlettségi állapot alapján vizsgálva megállapíthatjuk, hogy az alapvető tendencia szerint a fejlett államokban magasabb a szerzői jog gazdasági súlya, míg az ún. átmeneti és fejlődő gazdaságok ebből a szempontból közel azonos mértékben teljesítenek. Magyarország a saját csoportjának (az átmeneti gazdaságoknak) az átlagát lényegesen meghaladja mindkét mutató tekintetében. A hasonló fejlettségi szinten lévő országokban a szerzői jogi ágazatok a GDP-hez 5,15%-kal, a foglalkoztatottsághoz pedig 5,28%-kal járulnak hozzá. Mint láttuk, hazánk ezekben a mutatókban a 2012-ben publikált felmérés alapján 7,85%-ot, illetve 7,95%-ot ért el.

Érdekes földrajzi szempontból is megvizsgálni a kapott eredményeket. Európában 2012 végéig 11 ország végezte el a felmérést. Ezeket összehasonlítva azt látjuk, hogy a bruttó hozzáadott érték alapján hazánk Oroszországot (6,06%) és Hollandiát (5,90%) megelőzve vezeti a regionális listát. A foglalkoztatási arányban Hollandia kimagasló értékkel áll az élen (8,80%), ám Oroszországot (7,30%) kissé fölülmúlva a második pozíció Magyarországé.

2. A vizsgálat módszertana

2.1. WIPO-módszertan

Mint azt az előző fejezetben említésre került, az ENSZ Szellemi Tulajdon Világszervezete által 2003-ban publikált módszertani útmutatóban¹³ olyan statisztikai és számítási forma került megalkotásra, amely mintaként szolgált számos gazdaság kreatív iparának egységes eszközökkel történő felméréséhez.

A WIPO-módszertan alapján a kreatív ágazatok gazdasági súlyának részletesebb elemzésére is lehetőség nyílik: az egyes tevékenységek alapvetően négy csoportra különíthetők el a szerzői jogi tartalmak szerint. Ez alapján megkülönböztetünk *I. primer (elsődleges) szerzői jogi ágazatokat, II. szerzőijog-függő technikai háttérágazatokat, III. részlegesen szerzői jogi ágazatokat, valamint IV. egyéb kiszolgáló ágazatokat.*

2.2. A szerzői jogi ágazatok definiálása

A kreatív ágazatok gazdasági súlyának számszerűsítését célzó WIPO-módszer a szerzői jogi szektort meglehetősen tágan értelmezi. A szerzői jogi alapú ágazatok körében nem csupán azokat a tevékenységeket veszi számításba, amelyek részben vagy teljes egészében a szerzői jog által védett alkotások létrehozására, terjesztésére és közvetítésére irányulnak, hanem azokat is, amelyek – a kreatív ágazatokra vonatkozó, a többi értelmezéshez képest új elemként – a szerzői jogi alkotások fogyasztásához szükséges technikai vagy egyéb háttérrel biztosítják. Az alapgondolat szerint ugyanis a szerzői jog által védett alkotások létrehozása és élvezete általában megköveteli bizonyos közvetítők közreműködését. Ilyen transzfer lehet például bármilyen technikai háttér (pl. hangszer, rádió), valamint kiszolgálótevékenység (pl. kereskedelem, csomagolás, szállítás).

A WIPO módszertani útmutatója *a szerzői jogi ágazatokat négy fő csoportba osztja. A besorolás azt veszi figyelembe, hogy az adott tevékenységek mennyire szorosan kapcsolódnak a szerzői jog alá eső termékekhez vagy szolgáltatásokhoz. Eszerint megkülönböztethetők:*

- I. primer (elsődleges) szerzői jogi ágazatok,
- II szerzőijog-függő technikai háttérágazatok,
- III. részlegesen szerzői jogi ágazatok,
- IV. egyéb kiszolgáló ágazatok.

¹³ I. m. (1).

A *primer szerzői jogi ágazatok* körébe azok a szektorok tartoznak, amelyek támogatják a szerzői jogi védelem alá eső alkotásokkal kapcsolatos alapvető tevékenységeket: ezek létrehozását, előadását, sugárzását, közvetítését, kiállítását és terjesztését. A legkreatívabb elfoglaltságok csoportjába tartoznak az alábbiak:

- ◆ sajtó és irodalom,
- ◆ zene, színművek, opera,
- ◆ filmalkotás és videó,
- ◆ rádió és televízió,
- ◆ fotóművészet,
- ◆ szoftver és adatbázis,
- ◆ hirdetés, reklám,
- ◆ szakmai érdekképviselői szervezetek.

A *szerzőijog-függő technikai háttérágazatok* csoportja tartalmazza azokat a szektorokat, amelyek közvetítőként elősegítik a szerzői jogi védelmet élvező művek létrehozását, terjesztését vagy fogyasztását. Ezért idesorolható olyan eszközök, berendezések gyártása és értékesítése, amelyek képesek betölteni a kapcsolatteremtő szerepet a szerzői jogi ágazatok alkotói és élvezői között. Mivel ezek segítségével nélkül a primer ágazatok fogyasztása lehetetlenné válna, a második csoport szereplői az előzővel megegyezően a számításba vételkor kiemelt súllyal szerepelnek. A primer szerzői jogi ágazatokhoz kapcsolódó technikai háttérágazatok a következők:

- ◆ szórakoztató elektronikai ipar, azaz a televíziókészülékek, rádiók, képmagnók, CD-lejátszók, DVD-lejátszók, kazettás magnók, elektronikus játékok lejátszására és hasonlókra alkalmas készülékek gyártása, kis- és nagykereskedelme,
- ◆ számítógépek gyártása, értékesítése és kölcsönzése,
- ◆ hangszerek gyártása, értékesítése és kölcsönzése,
- ◆ a szerzői művekhez kapcsolódó papír gyártása, értékesítése,
- ◆ fényképezési eszközök és moziberendezések gyártása, értékesítése és kölcsönzése,
- ◆ fénymásolók gyártása, értékesítése és kölcsönzése,
- ◆ üres rögzítőeszköz gyártása, értékesítése.

A *részlegesen szerzői jogi ágazatok* csoportjába azok a szektorok tartoznak, amelyek tevékenysége nem teljes egészében irányul a szerzői jog által védett alkotások létrehozására. Ennek megfelelően ezeket az ágazatokat a WIPO-metodika gazdasági-társadalmi szerepüknek megfelelő súllyal veszi számításba. Azt a százalékos részarányt, amely megmutatja, hogy az ágazat tevékenységének, termelésének hány százaléka tartozik a szerzői jog által védett alkotások közé, az ún. *copyrightfaktor* fejezi ki.¹⁴ A *copyrightfaktorok* felelősek azért, hogy a vizsgálat tárgyát képező, a szerzői joghoz csak részlegesen kötődő ágazatok teljes bruttó hozzáadott értékét, kibocsátását, foglalkoztatottainak létszámát a valósághoz legközelebb eső, szakértők által becsült értéken vegyük számításba. A felméré-

¹⁴ A *copyrightfaktor*ról bővebben: Penyigey–Munkácsi: i. m. (4), p. 28–30.

résben alkalmazott copyrightfaktorokat a 3. melléklet tartalmazza. A részlegesen szerzői jogi ágazatok kategóriái:

- ◆ ruházat, textil- és cipőáruk gyártása és értékesítése,
- ◆ ékszerek és érmék gyártása és értékesítése,
- ◆ egyéb kézműves áruk gyártása és értékesítése,
- ◆ bútor gyártása és értékesítése,
- ◆ háztartási eszközök, porcelán és üveg gyártása és értékesítése,
- ◆ tapéta és szőnyeg gyártása és értékesítése,
- ◆ játékok gyártása és értékesítése,
- ◆ építészet, mérnöki tervezés, elemzés,
- ◆ múzeumok.

A negyedik csoportot alkotó *egyéb kiszolgáló ágazatok* körébe olyan szektorok tartoznak, amelyek tág értelemben véve közvetítőként támogatják a szerzői jog által védett alkotások érvényesülését. Mivel ezek vannak az összes figyelembe vett kategória közül a „legtávolabb” a szerzői jogi tevékenységektől, szigorú súlyozással kerülnek számításba.¹⁵ Idetartoznak a hasonló művek sugárzásának, közvetítésének, terjesztésének és értékesítésének tevékenységei:

- ◆ általános kis- és nagykereskedelem,
- ◆ általános szállítás,
- ◆ telefon és internet.

Az alkalmazott copyrightfaktorok meghatározásának hazai módszere azonos az USA első jelentésében¹⁶ használt metodikával. A feltételezés szerint a szerzői jogi tevékenységeknek az *egyéb kiszolgáló ágazatokban* képviselt súlya megfelel a *szerzői jogi alapú ágazatok* (primer szerzői jogi ágazatok, szerzőijog-függő technikai háttérágazatok, részleges szerzői jogi ágazatok) bruttó hozzáadott értékbeli együttes arányának. Magyarországon az egyéb kiszolgáló ágazatok esetében a copyrightfaktor értéke 2002-ben 0,057, 2006-ban 0,064, 2009-ben 0,068 volt; idén pedig a számítások alapján 0,066 értékű faktort alkalmazunk.

2.3. Statisztikai adatgyűjtés

A szerzői jogi ágazatok gazdasági-társadalmi súlyát felmérő magyar vizsgálat a WIPO módszertani útmutatójában javasolt statisztikai metodikán alapul, csupán a szükséges mértékben igazítva azt a magyar statisztikai adatfelvételi és számbavételi rendszer sajátosságaihoz.¹⁷

¹⁵ Ezek teljesítményét pontosan olyan százalékos értékkel vesszük számításba, amelyet a kreatív ágazatok az első három kategóriában (primer szerzői jogi ágazatok, szerzőijog-függő technikai háttérágazatok és a részlegesen szerzői jogi ágazatok) együttesen elértek.

¹⁶ Stephen E. Siwek–Harold W. Furchtgott-Roth: Copyright Industries in the U.S. Economy. Internation Intellectual Property Alliance, Economics Incorporated, 1990.

¹⁷ A vizsgálati módszertant bővebben tárgyalja: Penyigey–Munkácsi: i. m. (4), IV. fejezet.

A magyar statisztikai rendszer fogalmi meghatározásai követik az európai, valamint a nemzetközi szabványt, ami lehetővé tette a nemzetközi módszertan adaptálását. A mintaként szolgáló útmutató az ENSZ ISIC (*International Standard Industrial Classification*), valamint az EU NACE Rev.1.1. osztályozási rendszerei alapján tételesen megnevezi azokat az ágazatokat, szakágazatokat, amelyek a szerzői jogi alapú tevékenységek közé tartoznak.¹⁸ Az említett rendszerek egyes tételei tökéletesen megfeleltethetők a Magyarországon használt TEÁOR (gazdasági tevékenységek egységes ágazati osztályozási rendszere) mindenkori tartalmával, így megvalósítható az eredeti metodika szerinti, a nemzetközi összehasonlítást is lehetővé tevő adatsorok kigyűjtése.

A magyarországi vizsgálat során a következő *gazdasági mutatószámok* kiszámítására került sor a szerzői jogi ágazatok gazdasági és foglalkoztatási teljesítményeire vonatkozóan korábban a 2002., 2006. és 2009., jelen tanulmányban pedig a 2011. évrre:

- ◆ bruttó kibocsátás,
- ◆ bruttó hozzáadott érték,
- ◆ munkavállalói jövedelem,
- ◆ foglalkoztatottak száma,
- ◆ termékbehozatal,
- ◆ termékkivitel,
- ◆ szolgáltatásbehozatal,
- ◆ szolgáltatáskivitel.

A statisztikai definíciók tartalmi meghatározását tekintve a *kibocsátás* az adott gazdasági egység által más, a termelő gazdasági egységen kívüli egysége számára előállított, valamint a saját végső felhasználásra kerülő termékek és szolgáltatások alapján számított összessége.

A *bruttó hozzáadott érték* az alapáras bruttó kibocsátás és a piaci beszerzési áron számított folyó termelőfelhasználás – vagyis a termelési folyamat során az elszámolási időszakban más termelőegységtől vásárolt termékek és szolgáltatások értéke, amelyeket új termékek és szolgáltatások előállításához használnak fel – különbsége.

A *foglalkoztatottak száma* a szervezetek tevékenységében részt vevők létszáma. A szervezet tevékenységében részt vevőnek tekintendő az a munkavállaló, aki az adott munkáltatóval munkavégzésre irányuló jogviszonyban áll, valamint azok a személyek, akik a munkáltatónál megbízási szerződéssel, megállapodás alapján, munkadíj ellenében munkát végeznek.

A *munkavállalói jövedelem* a munkaadó által adott összes pénzbeli és természetbeni javadalmazás, amelyet a gazdálkodó szervezet a végzett munka ellenértékeként fizet a munkavállalónak. A bérek és keresetek mellett tartalmazza a társadalombiztosítási hozzájárulást is.

¹⁸ Ezen ágazatok statisztikai ágazati kódszámmal ellátott részletes felsorolását tartalmazza: Guide on Surveying the Economic Contribution of the Copyright-Based Industries, p. 73–79.

A publikált teljesítménymutatók számítása ágazati besorolás szerint szervezeti elhatárolással készül, vagyis minden gazdasági szervezet teljes adatsora a *főtevékenysége szerinti* nemzetgazdasági ágba, annak valamelyik ágazatában (a statisztikai besorolásnak megfelelő szakágazatban) vehető számításba. Általános szabály szerint a gazdasági szervezetek ágazati besorolásának alapja az a tevékenység, amelynek a legnagyobb az aránya az éves árbevételben.

A nemzetközi metodikával megegyező tartalmú magyar adatsorok összeállításában – az elmúlt évek gyakorlatának megfelelően – a Központi Statisztikai Hivatal működött közre. A szerzői jogi ágazatok bruttó hozzáadott értéke és bruttó kibocsátása volumenváltozásának számbavétele céljából a KSH 2011. évre vonatkozóan – a folyóáras adatok mellett – kiszámította minden egyes szerzői jogi ágazatban a bruttó hozzáadott érték, valamint a bruttó kibocsátás 2009. évi áron mért nagyságát is, így biztosítva az összehasonlítás lehetőségét a 2002., a 2006. és a 2009. tárgyévi adatokkal.¹⁹

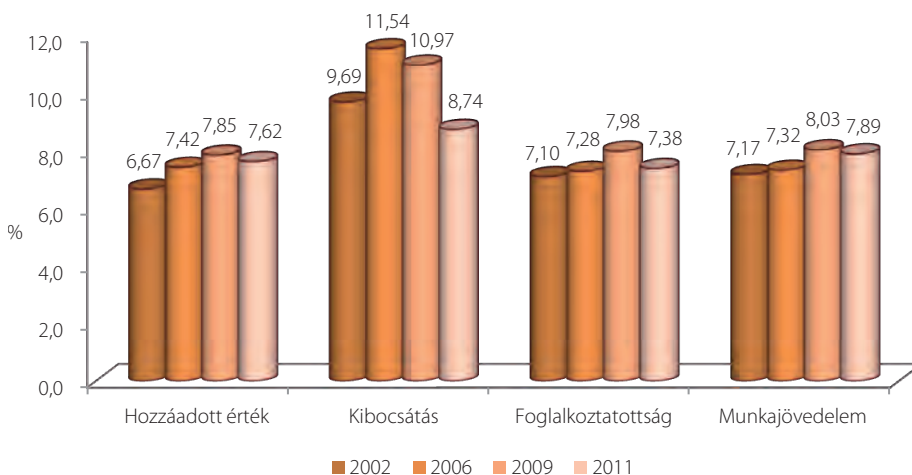
¹⁹ Az összehasonlító áras adatok előállításában Nádudvari Zoltán működött közre az árindexszámítási statisztikai sztenderdeknek megfelelően.

3. A szerzői jogi ágazatok súlya a magyar gazdaságban

3.1. A szerzői jogi ágazatok gazdasági teljesítménye

A szerzői jogi ágazatok a teljesítményük és a foglalkoztatáshoz történő hozzájárulásuk alapján – a korábbi felmérések eredményeihez hasonlóan – jelentős súlyt képviselnek a magyar nemzetgazdaságban. A szerzői jogi ágazatok a 2011. évi hazai GDP-t közel 1 800 milliárd Ft-tal gyarapították, ezzel összesen 7,62%-os súlyt képviseltek. A 2002., a 2006. és a 2009. évi felmérés 987 milliárd Ft, 1 524 milliárd Ft és 1 700 milliárd Ft GDP-hozzájárulást mutatott ki, ami 6,67%-os, 7,42%-os és 7,85%-os súlynak felelt meg. A korábbi és a jelen vizsgálati eredmények által felrajzolt trend szerint a 2002 és 2006 között a szerzői jogi ágazatok bruttó hozzáadott értékben képviselt súlyának 0,75 százalékpontos növekedése a 2006 és 2009 közötti időszakban 0,43 százalékpontra mérséklődött, amit 2009 és 2011 között egy 0,23 százalékpontos csökkenés követett.

3. ábra: A szerzői jogi ágazatok összesített nemzetgazdasági súlya

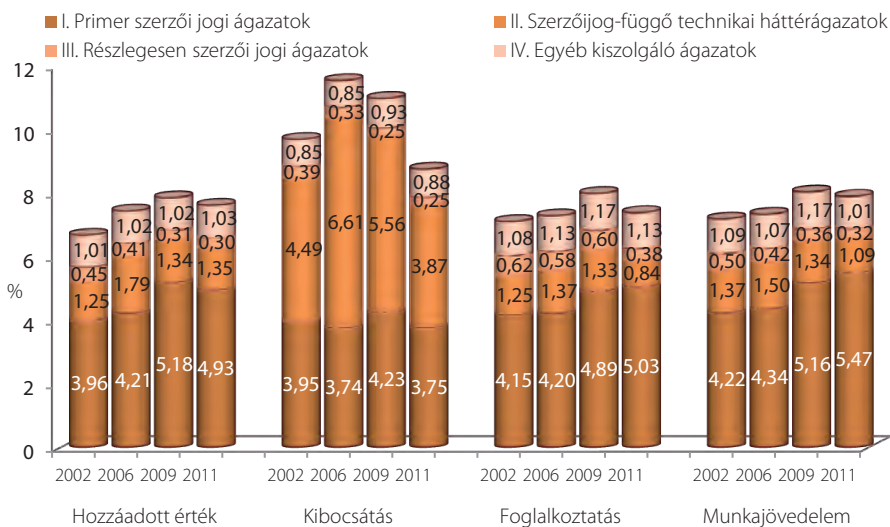
A szerzői jogi ágazatok a legnagyobb – bár az előző évekhez képest kisebb mértékű – nemzetgazdasági súllyal a bruttó kibocsátásban szerepelnek. A vizsgált szektorok teljesítménye ezt az indikátort tekintve mutatja a leginkább ingadozó teljesítményt. Míg 2002 és 2006 között 2 százalékponttal nőtt a kreatív ágazatok súlya, a következő három évben már közel fél százalékpontos csökkenés ment végbe, ellentétes tendenciát mutatva a többi mutató alakulásával. A legújabb eredmények szerint a kedvezőtlen fordulat tartósnak bizonyult: a 2011-ben megfigyelt több mint két százalékpontos mérséklődés következtében kapott 8,74%-os érték a legkisebb a hazai felmérés történetében. A szerzői jogi ágazatok kibocsátásában bekövetkező visszaesést jól szemlélteti, hogy a 2009. tárgyévi 5 691 milliárd Ft-os folyóáras teljesítmény több mint 180 milliárd Ft-tal maradt el a 2006-ban mért értéktől, a következő két évben pedig ennél is nagyobb – 559 milliárd Ft – volt a folyó-

áras csökkenés. Az előző időszakhoz hasonlóan a visszaesés oka elsősorban a technikai háttérágazatok kibocsátásának nagymértékű mérséklődésében keresendő.

A többi megfigyelt indikátort tekintve 2011-ben az előző – 2009. tárgyévi – felmérés eredményeihez képest ugyan szintén mérséklődés volt tapasztalható, ám ennek mértéke a kibocsátásánál sokkal kisebb: a csökkenés ellenére a kapott értékek túlszárnyalják a 2002. és a 2009. évi mutatókat.

A szerzői jogi ágazatok a foglalkoztatásban is jelentősen hozzájárulnak a nemzetgazdasághoz, ám 2011-ben ebben a kategóriában is csökkenés ment végbe. 2002-ben az alkalmazottak 7,10%-a, 2006-ban 7,28%-a, 2009-ben 7,98%-a, míg 2011-ben 7,38%-a tevékenykedett hasonló szektorban. A foglalkoztatottak számát tekintve megállapíthatjuk, hogy a legutóbbi felméréshez képest több mint 7500 fővel csökkent a szerzői jogi ágazatokban dolgozók száma, így közel 270 ezren dolgoztak ezeken a területeken. A releváns ágazatokban tapasztalt munkavállalói létszámcsökkenés nagyobb mértékűnek mutatkozik, mint a visszaesés a bruttó hozzáadott értékben.

4. ábra: A szerzői jogi ágazatok nemzetgazdasági súlya kategóriák szerint

A szerzői jogi ágazatokban a dolgozók munkavállalói jövedelmének alakulása jellegéből adódóan nagy hasonlóságokat mutat a foglalkoztatáshoz történő hozzájárulással, illetve annak alakulásával – bár a munkajövedelem a legutóbb vizsgált két év során a foglalkoztatásnál kisebb visszaesést szenvedett el. A szektorban dolgozók együttes jövedelme 2002-ben 552 milliárd Ft, 2006-ban 489 milliárd Ft, 2009-ben pedig 593 milliárd Ft volt, szemben a 2011-ben kalkulált 614 milliárd Ft-tal. Ezek az összegek 7,17%, 7,32%, 8,03%, majd kissé mérséklődve 7,89%-ban járultak hozzá a nemzetgazdaságban a munkavállalói jövedelmekhez.

Összességében megállapítható, hogy a szerzői jogi ágazatok együttes nemzetgazdasági sú-

lya minden egyes vizsgált indikátor tekintetében csökkent a 2009 és 2011 közötti időszakban. A visszaesés oka kategóriánként változó: a hozzáadott érték esetében elsősorban a primer szerzői jogi szektorok, a foglalkoztatás és a munkajövedelem tekintetében a technikai háttérágazatok, a kibocsátásban pedig ezek mindegyikének mérséklődése okolható.

A szerzői jogi ágazatok közül 2011-ben – a korábbi felmérések eredményeihez hasonlóan a kibocsátás kivételével – az ún. *primer szerzői jogi ágazatok bírtak a legnagyobb súllyal*. Az összes számításba vett kreatív szektoron belül a primer ágazatok a bruttó hozzáadott értékhez 65%-kal, a foglalkoztatottak számához 68%, a kibocsátáshoz pedig 43%-kal járultak hozzá. A 2009. tárgyévi vizsgálathoz képest a legkreatívabb tevékenységek aránya a hozzáadott értékben kissé mérséklődött, a foglalkoztatási és a kibocsátási adatok tekintetében viszont nőtt. Az utóbbi esetében most fordult elő először, hogy a primer szektorok teljesítménye alig maradt el a technikai háttérágazatokétól.

5. ábra: Az egyes kategóriák hozzájárulása a szerzői jogi ágazatok gazdasági súlyához

A magyar szerzői jogi ágazatok közül 2011-ben négy szektor emelkedett ki igazán, legalább 0,5%-os súlyt elérve a nemzetgazdasági GDP-ben. Ezek mindegyike a primer szerzői jogi tevékenységek közé tartozik. A listavezető és folyamatosan növekvő „szoftver és adatbázis” közel 2%-os teljesítménye kétszerese a második helyezett „sajtó és irodalom”-nak, amit a „filmalkotás és videó” és a „zene, színművek és opera” csoport követ.

A következőkben áttekintjük az egyes szerzői jogi tevékenységek teljesítményének alakulását az egyes indikátorok tekintetében. Mielőtt rátérünk a konkrét trendelemzésre, a jobb megértés érdekében ismertetnünk kell néhány befolyásoló körülményt. A 2009 és 2011 közötti számszaki változások – mind az aggregált, mind az egyes tevékenységcsoportok adatait nézve – több eredő együttes hatását tükrözik. Alapesetben a vizsgált két év alatt változik egyrészt a folyóáras nominális adat – amely az ár- és volumenváltozás függvénye –, másrészt a GDP alakulásától függően a GDP-ben megfigyelt súly. Bizonyos esetekben módosulhat a számbavételi arány is, pl. a „szakmai érdekképviseleti szervezetek” hozzájárulását a többi primer ágazat együttes súlya határozza meg, illetve a „fényképezési eszköz és moziberendezés gyártása” szerzői joghoz kötődő értékét a releváns értékesítési árbevételből becsüljük. A KSH által a korábbi évekre közölt adatok különböző – pl. az időszakos Eurostat-audit következtében végbemenő – módszertani változások

miatt módosulhatnak. Ezenfelül az összehasonlíthatóság alapkövetelményét szem előtt tartva bizonyos esetekben szükség van a módszertan alakítására, finomhangolására. Az előző – 2012-ben megjelent – felmérés alkalmával a tevékenységek egységes ágazati osztályozási rendszerének (TEÁOR) modernizációja dolgoztatta meg a KSH és az SZTNH szakmai stábját. A jelen felmérés során ugyan ilyen volumenű módszertani átültetésre nem volt szükség, ám néhány indokolt esetben enyhe finomhangolásra került sor. Ezek közül kizárólag a „szórakoztató elektronikai ipar” esetében történt szűkebb értelmezés bevezetése okoz érzékelhető változást az eredményekben.

A magyar nemzetgazdasági teljesítmény 2009 és 2011 között – különösen az előző, 2006 és 2009 közötti időszakhoz képest – viszonylag kedvezően alakult. A bruttó hozzáadott érték indexe 8,2%-kal, az árváltozás kiszűrése után kapott volumenindex 3,1%-kal haladta meg a 2009. évi GDP-t. A kibocsátásban tapasztalt növekedés ennél nagyobbnak bizonyult: az értékindex 12,6%-kal, a volumenindex pedig 5%-kal emelkedett. A foglalkoztatási adatokban nemzetgazdasági szinten a vizsgált két évben nem történt számottevő változás.

A 2002., a 2006. és a 2009. évi felmérési eredményekkel összhangban a legújabb, 2011. tárgyévi adatok megerősítik, hogy *a szerzői jogi ágazatok továbbra is a gazdaság fő hajtómotorjai közé tartoznak*. Mindezt annak ellenére, hogy a vizsgált két évben „mindössze” 5%-os bővülést tudtak elérni az előző bekezdésben már taglalt, több mint 8%-os GDP-növekedéssel szemben. A még ezt az értéket is felülmúló kibocsátási növekedéshez viszont ezek a szektorok nem tudtak hozzájárulni: teljesítményük 9,8%-kal csökkent. A foglalkoztatási mutatóban a nemzetgazdaságra jellemző stagnálás pedig a kreatív munkahelyek számának 2,7%-os csökkenése mellett ment végbe.

A szerzői jogi szektorokhoz tartozó iparágak eltérő növekedési pályán haladtak az elmúlt években. Az elemzés alapját képező 27 szerzői jogi ágazat közül 11 szektorban volt magasabb a bruttó hozzáadott érték volumenének növekedése a nemzetgazdasági átlagnál a 2009 és 2011 közötti időszakban (2009. évi összehasonlító áron mérve).

2. táblázat: A 2009–2011 között a GDP-nél nagy obb mértékben növekvő hozzáadott értékű szerzői jogi ágazatok

szoftver és adatbázis	papír gyártása
vizuális és grafikus művészet, reklám	ékszerek és érmék
számítógép gyártása	egyéb kézműves áruk
hangszer gyártása	háztartási eszközök, porcelán és üveg
fénymásoló gyártása	játékok
technikai háttérágazatok kis- és nagykereskedelme	részlegesen szerzői jogi ágazatok kis- és nagykereskedelme

A legnagyobb volumennövekedést a „számítógép gyártása” (az átlagos éves növekedés mértéke 41%), a „fénymásoló gyártása” (35%) és a „szerzői jogi művekhez kapcsolódó papír gyártása” (17%) könyvelhette el. Ezzel szemben a vizsgált két évben a legnagyobb

mértékű csökkenést a „szakmai érdekképviselői szervezetek” (az átlagos éves változás -11,7%), a „tapéta és szőnyeg” (-12,7%) és az „üres rögzítőeszköz gyártása” (-5%) szenvedte el. Az utóbbi teljesítménye a volumenindexet tekintve annak ellenére csökkent, hogy a bruttó hozzáadott értékben jelentős (52%-os) növekedést ért el. Ennek oka, hogy két év alatt az üres hordozók ára – a kreatív tevékenységek között kirívóan magas növekedést produkálva – 69%-kal emelkedett. Az árindexeket vizsgálva megállapíthatjuk, hogy a legnagyobb drágulást az „üres rögzítőeszköz gyártása” után a „papír gyártása” (18%) és a „múzeumok” (10%) könyvelték el. A legnagyobb árcsökkenés a szórakoztató elektronikai termékek, a számítógépek és a fényképészeti eszközök, illetve moziberendezések terén ment végbe (egyenként 18%).

A bruttó kibocsátás volumenének változása az egyes tevékenységeket tekintve pozitív irányban leginkább az „üres rögzítőeszköz gyártása” (átlagos évi növekedés üteme 88%), a „játékok” (49%) és a „papír gyártása” (34%) tevékenységi csoport körében ment végbe. Az előbbi esetében az árindex értéke szintén kiugróan magas: 30%-os. A kibocsátásban a legnagyobb volumencsökkenést tapasztaló iparágak közé a „tapéta és szőnyeg” (-19%), a „szakmai érdekképviselői szervezetek” (-14%) és az „egyéb kézműves áruk” (-6,5%) tartoznak.

A KSH adatai szerint az összes foglalkoztatott száma Magyarországon 2011-ben meg egyezett a 2009-es adattal: mindkét időszakban átlagosan 3,65 millió fő állt alkalmazásban. Ezzel szemben a szerzői jogi ágazatokban a korábbinál 7,5 ezer fővel kevesebbet foglalkoztattak (269,6 ezer fő). Az egyes kategóriák közül a primer szektorokban 5 ezer fővel többen dolgoztak az előző időszaknál, míg a technikai háttérágazatokban 8 ezer fővel, a részlegesen szerzői jogi ágazatokban 3,5 ezer fővel, az egyéb kiszolgáló ágazatokban pedig ezer fővel csökkent a munkavállalók száma. Ennek megfelelően ezekben a csoportokban 2011-ben átlagosan 183 ezer, 31 ezer, 14 ezer és 41 ezer fő dolgozott. A tevékenységek szintjén vizsgálva az adatokat azt tapasztaljuk, hogy a 27 csoport közül mindössze hat foglalkoztatott több munkavállalót 2011-ben, mint 2009-ben. Ezek közül a legjelentősebb a növekedés a „szakmai érdekképviselői szervezetek” (31%), a „kölcsonzés” (22%) és a „szoftver és adatbázis” (9%) alcsoportokhoz kapcsolódóan ment végbe.

3. táblázat: A 2009–2011 között a GDP-nél nagyobb mértékben növekvő hozzáadott értékű szerzői jogi ágazatok

zene, színművek, opera	szakmai érdekképviselői szervezetek
fotóművészet	fénymásoló gyártása
szoftver és adatbázis	kölcsonzés

A nemzetgazdaságban a foglalkoztatottak számának stagnálása, valamint a bruttó hozzáadott érték növekedése a termelékenység enyhe növekedését vetíti elő. A nemzetgazdaságban ennek mértéke 3% volt 2009 és 2011 között. A vizsgált tevékenységek közül a „számítógép gyártása” termelékenysége nőtt a legintenzívebben (átlagosan évi 49%-kal). Ettől alig elmaradó javulást tudott felmutatni az „üres rögzítő gyártása” (34%) és a „fénymásoló gyártása” (33%), de még a „papír gyártása” egy főre jutó teljesítményének

javulása is megközelítette a 30%-ot (27%). A csökkenő mutatók között a „*szakmai érdekképviseleti szervezetek*” és a „*kölcsönzés*” mutatott jelentősebb értékeket (-21% és -10%).

4. táblázat: A nemzetgazdaság termelékenységnövekedését túlszárnyaló szerzői jogi ágazatok

vizuális és grafikai művészet, reklám	ruházat, textil- és cipőárúk
számítógép gyártása	ékszerek és érmék
hangszer gyártása	egyéb kézműves áruk
fényképészeti eszköz és moziberendezés gyártása	háztartási eszközök, porcelán és üveg
fénymásoló gyártása	játékok
üres rögzítőeszköz gyártása	bútor
papír gyártása	

A fentieket összefoglalva megállapíthatjuk, hogy *a gazdasági válság elsődleges kedvezőtlen hatásai sokkal kevésbé rázták meg a szerzői jogi ágazatokat, mint a nemzetgazdaság egészét, ám ezek a negatív hatások idővel mégis begyűrűztek, a többi – pl. termelői – ágazatokhoz képest késleltetetten csökkentve a kreatív tevékenységek teljesítményét.*

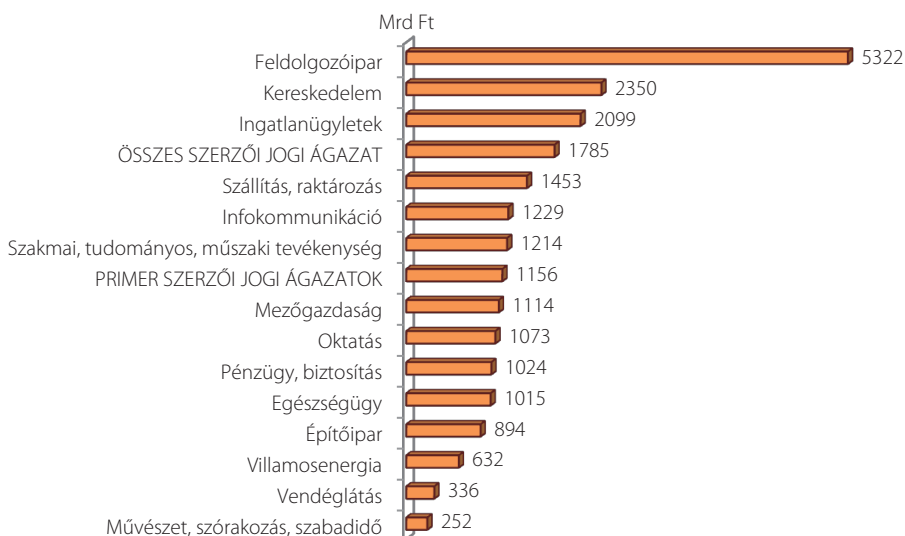
3.2. Más gazdasági szektorokkal történő összehasonlítás

A szerzői jogi ágazatok nemzetgazdasági súlyáról még szemléletesebb képet kapunk, ha a mutatóikat összevetjük más, a magyar gazdaságban meghatározó szerepet betöltő szektorok megfelelő adataival is.

A magyar szerzői jogi ágazatok a bruttó hozzáadott értéket tekintve a legfontosabb szektorok között helyezkednek el. A 2011. tárgyévi listát a *feldolgozóipar* vezeti 5 322 milliárd Ft bruttó hozzáadott értékkel, amit a *kereskedelem, gépjárműjavítás* és az *ingatlanügyletek* követnek. Az összes szerzői jogi ágazat a negyedik a sorban olyan jelentős szektorokat megelőzve, mint a *szállítás, raktározás*; az *infokommunikáció* vagy éppen a *szakmai, tudományos, műszaki tevékenység*. Az összes szerzői jogi szektor bruttó hozzáadott értéke a *mezőgazdaság, az oktatás* és a *penzügy, biztosítás* több mint másfélszerese; az *építőipar* kétszerese; a *villamosenergia-ipar* háromszorosa, valamint a *vendéglátás* ötszöröse.

A primer szerzői jogi ágazatok teljesítménye az összes szerzői jogi ágazat hozzáadott értékének a kétharmada. A legkreatívabb tevékenységek csoportja önmagában megközelíti a *szakmai, tudományos és műszaki tevékenységek* jelentőségét, és túlszárnyalja – többek között – a *mezőgazdaság, az oktatás, a pénzügy, biztosítás, az egészségügy* és az *építőipar* hasonló mutatóját. A primer szerzői jogi ágazatok 2011. évi hozzáadott értéke a *villamosenergia-ipar* közel kétszerese, a *vendéglátás* háromszorosa és a *művészet, szórakozás, szabadidő* közel ötszöröse.

6. ábra: Néhány ágazat bruttó hozzáadott értéke Magyarországon (2011)

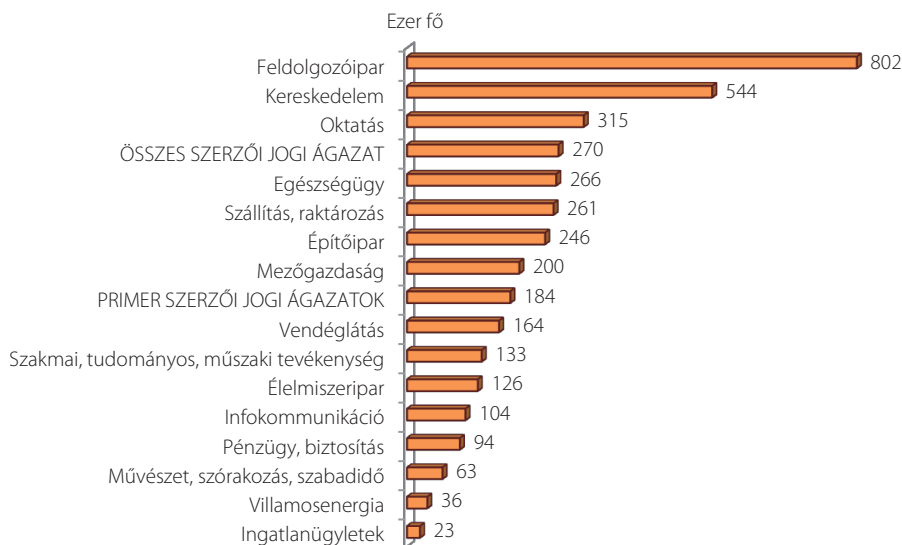

Forrás: KSH (nemzetgazdasági ágazatok teljesítménye)

A kreatív iparágak a foglalkoztatásban is jelentősen hozzájárulnak a nemzetgazdasághoz: 2011-ben 270 ezren dolgoztak a területen. Ez megerősíti negyedik helyét a legfontosabb hazai ágazatok között. A nemzetgazdasági ágazatok sorában szintén a *feldolgozóipar* áll az élen, több mint 800 ezer fő dolgozik Magyarországon a termelésben. A *kereskedelem* után az *oktatás* áll a foglalkoztatási rangsor harmadik helyén. A szerzői jogi ágazatok kissé több embert foglalkoztatnak, mint az egészségügy, a *szállítás, raktározás* és az *építőipar*. Közel feleannyian tevékenykednek valamely *szakmai, tudományos, műszaki tevékenységbe* sorolható területen és az *élelmiszeriparban*.

A primer szerzői jogi ágazatokban a vizsgált évben 184 ezer fő tevékenykedett, ami az összes kreatív szektor több mint kétharmada. Ennél alig többen dolgoznak a *mezőgazdaságban* Magyarországon. Továbbá olyan területeket hagytak maguk mögött, mint a *vendéglátás*, a *szakmai, tudományos, műszaki tevékenység*, az *élelmiszeripar* vagy az *infokommunikációs szektor*.

7. ábra: Néhány ágazat foglalkoztatási mutatója Magyarországon (2011)

Forrás: KSH (nemzetgazdasági ágazatok teljesítménye)

3.3. A primer szerzői jogi ágazatok gazdasági súlya

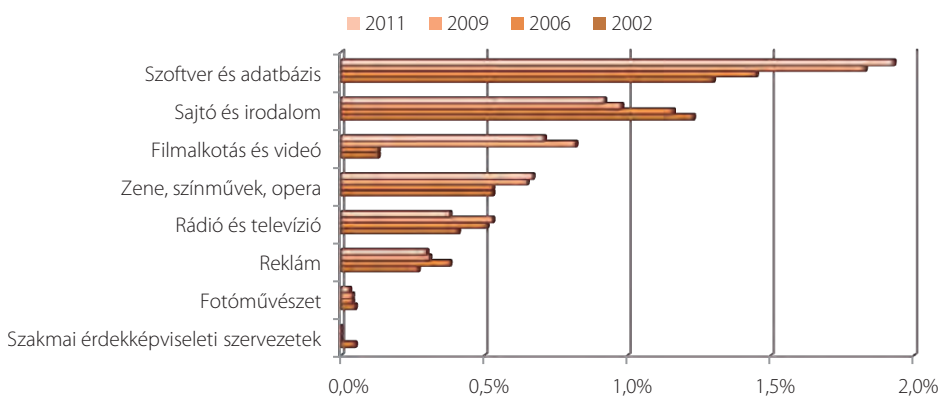
A primer vagy más néven *elsődleges szerzői jogi ágazatok* („*core copyright industries*”) a leginkább kreatív tevékenységeket, azaz a kulturális és egyéb, új szellemi értéket alkotó szektorokat foglalják magukban. Ilyenek a szerzői jogi védelemben részesülő művek létrehozását, gyártását, közvetítését, illetve értékesítését végző tevékenységek.

A primer szerzői jogi ágazatok bruttó hozzáadott értéke 2011-ben 1 156 milliárd Ft volt, amellyel 4,93%-ban járultak hozzá a nemzetgazdaság teljesítményéhez. Ugyan folyóáras összehasonlításban ez 3%-os növekedést jelent 2009-hez képest, a GDP-ben mutatott súly 0,25 százalékponttal csökkent. A három korábban vizsgált évben a primer szektorok egyre jelentősebb mértéket képviseltek a hazai GDP-ben (2002-ben 3,96%, 2006-ban 4,21%, 2009-ben 5,18%), ezzel szemben a 2011. tárgyévi érték mérséklődést jelent.

Az egyes tevékenységcsoportok hozzáadott értéke alapján 2011-ben – az előző évek tapasztalatait megerősítve – kiemelkedik a „*szoftver és adatbázis*” teljesítménye. A GDP-hez immáron 1,93%-kal hozzájáruló szektor a folyamatos és látványos fejlődés következtében kiemelt jelentőségű területté vált nemcsak a primer, illetve általában a szerzői jogi ágazatok között, de az egész magyar gazdaságban is. Továbbra is meghatározó jelentőségű a kreatív szektorok között a „*sajtó és irodalom*” (0,92%), valamint a „*filmalkotás és videó*” (0,71%) annak ellenére, hogy a számok szerint mind a két kategória súlya mérséklődött.

lődött 2009-hez képest.²⁰ A „zene, színművek, opera” csoport azon kevesek közé tartozott a vizsgált tevékenységek között, amelyek a nominális mellett a százalékos mutatóban is növekedést tudtak elérni (0,67%). Ezzel szemben a szerzői jogi ágazatok között egyértelműen a „rádió és televízió” a legnagyobb vesztes (0,38%). A figyelembe vehető folyóáras hozzáadott értéke 22%-kal csökkent, ennek következtében a GDP-hez való hozzájárulása is jelentősen (0,15 százalékponttal) mérséklődött. A „reklám” visszaszorulása 2006 óta folyamatos, ám ennek üteme lassuló tendenciát mutat (0,3%). A „fotóművészet” és a „szakmai érdekképviseletek” továbbra is tartják korábbi pozíciójukat (0,03%; 0,00%).

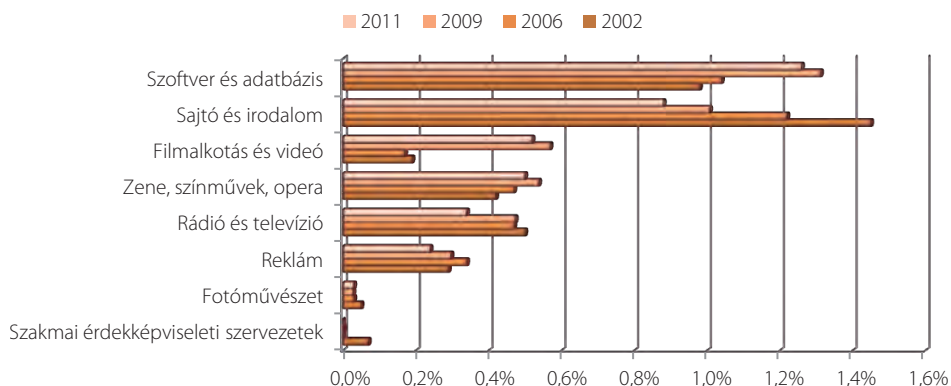
8. ábra: A primer szerzői jogi ágazatok nemzetgazdasági súlya a bruttó hozzáadott érték alapján

A bruttó kibocsátás tekintetében a primer ágazatok 2011-ben 2201 milliárd Ft teljesítménnyel 3,75%-ban járultak hozzá a nemzetgazdasághoz. Ez szerény mértékben (0,3%) túlszárnyalja ugyan a 2009-es folyóáras értéket, ám jelentősen (0,48 százalékponttal) elmarad az előző időszak százalékos mutatójától, és szinte megegyezik a 2006-ban mért súllyal (3,74%). Az egyes tevékenységek teljesítményének sorrendje azonos a GDP esetében tapasztaltakkal, ám a trendet tekintve jelentős különbségek mutatkoznak. A kibocsátás esetében ugyanis az egyes primer szerzői jogi ágazatok kivétel nélkül csökkenő hozzájárulást tudnak felmutatni a nemzetgazdasági outputhoz.

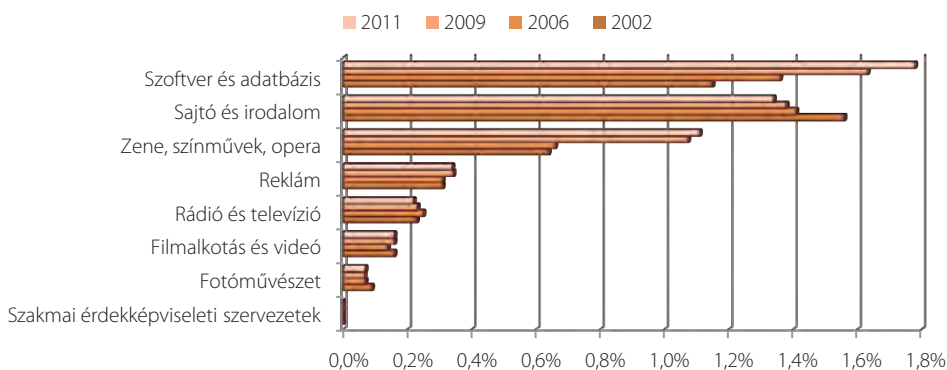
²⁰ Az utóbbi esetében a statisztikai adatokra történő hivatkozás különösen igaz. A KSH ugyanis revidálta – többek között – a jelen felmérés bázisát jelentő, 2009. tárgyévire vonatkozó adatokat, aminek következtében a „Filmalkotás és videó” tevékenységgel kapcsolatban a korábban (2011-ben) szolgáltatott értékek jelentősen mérséklődtek (pl. a bruttó hozzáadott érték esetében 37%-kal). A 2009. évről vonatkozóan ez az előző felmérés eredményeit tartalmazó tanulmányban már publikált – és ez alkalommal is figyelembe vett – adatokhoz képest a szektor teljesítménye 6%-kal csökkent, míg a korrigált mutatók szerint a vizsgált időszakban 49%-os növekedés következett be. Az adott tevékenységgel kapcsolatban 2013-ban szolgáltatott négy mutató közül három csökkenő tendenciát jelez a 2009–2011 közötti időszakban, egyedül a „Film-, video- és televízióprogram terjesztése” növekedett a statisztika szerint 115%-kal.

9. ábra: A primer szerzői jogi ágazatok nemzetgazdasági súlya a bruttó kibocsátás alapján

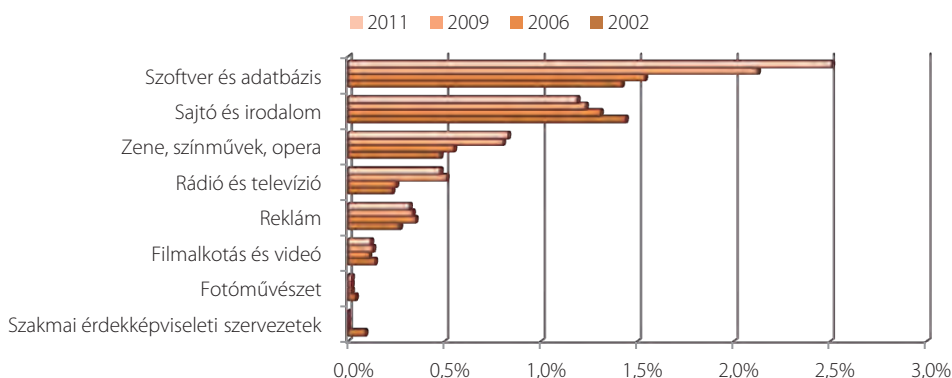
Az alkalmazottak számát tekintve az a tendencia továbbra is igaz, hogy az elsődleges szerzői jogi ágazatok egyre növekvő mértékben járulnak hozzá a foglalkoztatáshoz. A korábbi évek felmérései alapján 2002-ben az összes foglalkoztatott 4,15%-a, 2006-ban 4,20%-a, 2009-ben pedig 4,89%-a tevékenykedett valamely primer ágazatban. Ez a tendencia folytatódott az elmúlt évtized végén, így 2011-ben már közel 184 ezer fő, azaz az összes munkavállaló 5,03%-a dolgozott hasonló területen. Az alkalmazottak száma 2009–2011 között a „szoftver és adatbázis” kategórián belül nőtt a legnagyobb mértékben (5 300 fővel), de a „zene, színművek, opera” is folyamatosan egyre több humán erőforrást igényel (a vizsgált időszakban közel 1 400 fővel bővülve). Az adatok szerint ezen a téren a „sajtó és irodalom” szenvedte el a legnagyobb veszteségeket: két év alatt több mint 1 300 alkalmazottal lettek kevesebben ezen a területen. A „rádió és televízió” szektorhoz kapcsolódó létszám közel 350 fővel csökkent.

10. ábra: A primer szerzői jogi ágazatok hozzájárulása a foglalkoztatáshoz

A 2011-es felmérés eredményei alapján elmondható, hogy Magyarországon a primer szerzői jogi ágazatok munkavállalóinak összes jövedelme első alkalommal haladja meg a GDP-beli teljesítményüket (5,47% és 4,93%). Az eddig közel azonos értékekkel bíró indikátorok között mutatkozó különbség oka, hogy míg a GDP-beli súly mérséklődött, addig a munkajövedelem esetében tapasztalt részesedés növekedett. Különösen jelentős az amúgy is vezető szerepet betöltő „szoftver és adatbázis” területen megfigyelhető növekedés. Míg a foglalkoztatottakhoz való hozzájárulás ebben a tevékenységcsoportban 1,8% körül alakult a vizsgált évben, a munkavállalói jövedelmek terén ennek a mutatónak az értéke 2,5%.

11. ábra: A primer szerzői jogi ágazatok hozzájárulása a munkavállalói jövedelemhez

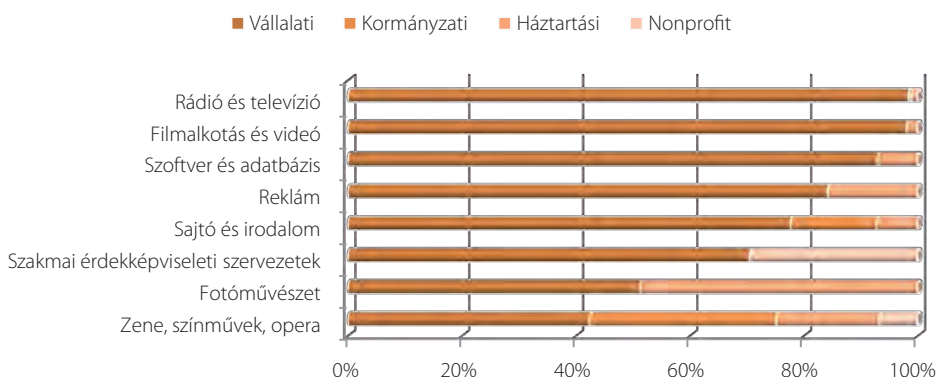

A kreatív szektorok tulajdonosi szerkezete tükrözi az ágazat összetett jellegét. A kultúra alapvetően „közjóság”: az állam fontos célja annak biztosítása, hogy a lehető legkisebb fogyasztói csoport kizárásával a kultúrához – mint fogyasztási cikkhez – az állampolgárok minél szélesebb körben jussanak hozzá, ezáltal nőjön a társadalmi jólét. A tapasztalt trend szerint azonban az állam (közvetlen) szerepe ezen a téren visszaszorulóban van.²¹ A bruttó hozzáadott értékre vonatkozó statisztikából az látszik, hogy – a korábbi évek gyakorlatát folytatva – 2009 és 2011 között a primer ágazatok tulajdonosi szerkezetén belül a súly a kormányzati és a nonprofit oldal felől egyre inkább eltolódott a vállalatok irányába. Az üzleti tulajdonosi aránya 2011-ben a „rádió és televízió” esetében volt a legmagasabb (98,5%), amely több mint 5 százalékpontos növekedést mutat a két év alatt. A legtöbbet a „szakmai érdekképviseleti szervezetek” mutatója változott: a korábban szinte kizárólag nonprofit formában működő szervezeteknek 70,5%-a gazdasági társaságként tevékenykedik a vizsgált évben. Két év alatt közel 13%-os volt a vállalati kategória növekedése. A „zene, színművek, opera”, a „szoftver és adatbázis” és a „filmalkotás és videó” esetében a társas vállalkozások súlya csökkent, leginkább az egyéni vállalkozókat

²¹ Ráadásul a Magyarországon is használt Eurostat-módszertan a kormányzat mint tulajdonosi kategória súlyát kissé felülreprezentálja. A költségvetési támogatások elszámolását figyelembe véve ugyanis az éves bevételben bizonyos határnál nagyobb költségvetési hányad esetén a vállalatként alapított kulturális közszolgáltató automatikusan átsorolódik a kormányzati szektorba.

magába foglaló háztartási tulajdonosi kategória előnyére. Az utóbbi tulajdonosi forma aránya a „zene, színművek, opera” tevékenységcsoportban nőtt a legjobban. Közel 5%-kal több hozzáadott érték kapcsolható egyéni vállalkozásokhoz ezen a téren, mint két évvel korábban. Az állam szerepe egyetlen kategóriában erősödött. A „sajtó és irodalom” alá tartozó tevékenységeket kevesebben végzik egyéni vállalkozás formájában, ám a vállalati és kormányzati kategória súlya egyaránt emelkedett.

12. ábra: A primer szerzői jogi ágazatok tulajdonosi szerkezete a bruttó hozzáadott érték alapján (2011)

3.4. A szerzőijog-függő technikai háttérágazatok gazdasági súlya

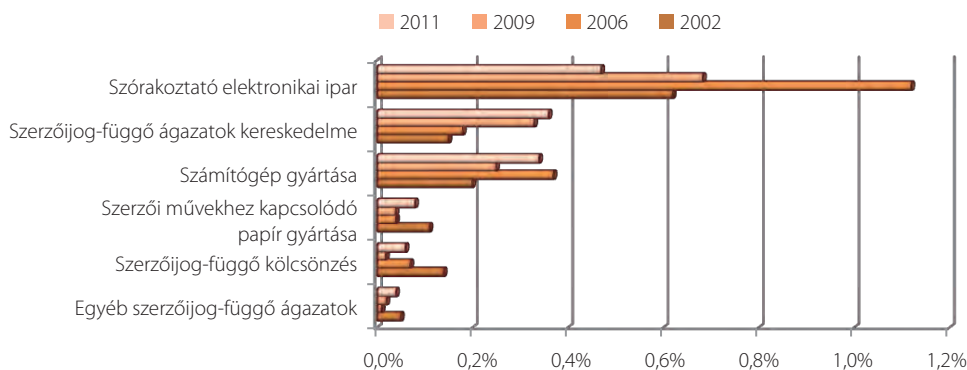
A szerzőijog-függő technikai háttérágazatok („interdependent copyright industries”) azok a tevékenységek, amelyek – elsősorban a transzfer szerepét betöltő technológia biztosításával – lehetővé teszik a primer ágazatok által létrehozott alkotásokhoz történő hozzáférést. A primer ágazatok után ennek a kategóriának az alkotói járulnak hozzá a legnagyobb mértékben a nemzetgazdasági teljesítményhez. Ez alól kivételt képez a kibocsátás, amelyben ezek a tevékenységek kiemelkedő szerepet játszanak a szerzői jogi ágazatok teljesítményének alakulásában.

A szerzőijog-függő ágazatok teljesítménye a nemzetgazdaságban 2009 és 2011 között – a bruttó hozzáadott érték kivételével – csökkent a vizsgált indikátorok esetében, azaz alapvetően folytatódott a 2006 és 2009 között tapasztalt tendencia. 2011-ben a technikai háttérágazatok folyóáras bruttó hozzáadott értéke 316,5 milliárd Ft volt, ami 9%-os növekedést jelent a 2009-ben mért 291 milliárd Ft-os értéktől, ám nem éri el a 2006-ban számított 367 milliárd Ft-os teljesítményt. A nominális növekedésnek köszönhetően a II. kategória nemzetgazdasági súlya enyhén, 0,01 százalékponttal emelkedett. A kategórián belül az előző, 2006–2009 közötti felmérés eredményéhez hasonlóan egyedül a „kereskedelem” tudott növekedést elérni a vizsgált időszakban: a folyó áron számított 18%-os növekedés 0,03 százalékpontos növekedést jelent a nemzetgazdasági súlyban. A legnagyobb csökkenést a „szórakoztató elektronikai ipar” kategóriában tapasztalhatjuk, ám ennek oka – részben – módszertani változásból ered. A tevékenységcsoport ugyanis

a korábbi felmérésekhez képest – az eredeti, amerikai módszertanhoz szorosabban illeszkedő – szűkebb értelmezést kapott, ennek következtében csökkent a számításba vett szerzői jogi teljesítmény és súly.

Az „*egyéb szerzőijog-függő ágazatok*” kategórián belül jelentősen növekedett az „*üres rögzítőeszköz gyártása*” tevékenység teljesítménye. Ennek oka elsősorban a hasonló eszközök árának drasztikus, a bruttó hozzáadott értékben 69%-ban jelentkező áremelkedésében keresendő.

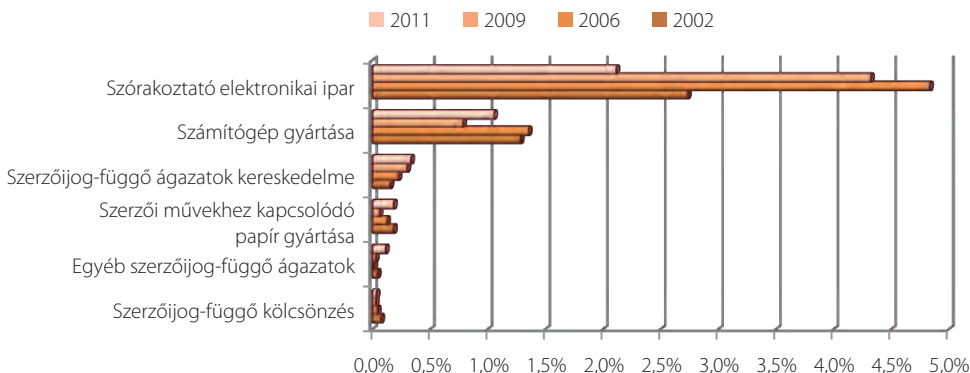
13. ábra: A szerzőijog-függő technikai háttérágazatok súlya a nemzetgazdaság bruttó hozzáadott érték alapján

A technikai háttérágazatok bruttó kibocsátása, kiemelten a szórakoztató elektronikai ipar és a számítógépgyártás, a kategória jellegéből adódóan erős nemzetgazdasági hozzájárulással bír, amely azonban kevésbé tükröződik a hozzáadott érték mutatójában. Ennek évek óta fennálló oka, hogy a technikai ágazatok itthon elsősorban a külföldi termékek előállításának kevésbé kreatív alkotótevékenységével – leginkább azok összeszerelésével – foglalkoznak.

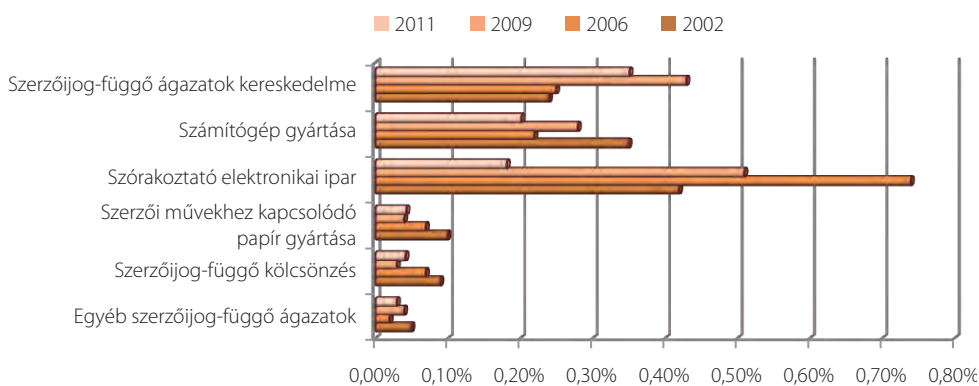
A fenti ágazatokban immáron második alkalommal csökkent a kibocsátás, amelynek értéke 2006-ban még elérte a 3 364 milliárd Ft-ot, 2009-ben 2 884 milliárd Ft-ra esett vissza, 2011-ben pedig tovább mérséklődve 2 271 milliárd Ft volt. Ennek következtében a szerzőijog-függő technikai háttérágazatok kibocsátásának súlya a nemzetgazdaságban a felmérés történetében egyedülállóan alacsony szintre, 3,87%-ra csökkent.

14. ábra: A szerzőijog-függő technikai háttérágazatok súlya a bruttó kibocsátásban

A technikai háttérágazatok foglalkoztatási súlya tevékenységenként és összesítve is jelentősen csökkent. 2009-ben közel 39 ezren dolgoztak ezekben a szektorokban, 2011-ben ennél 8 ezerrel kevesebben, azaz közel 31 ezren. A kategórián belül a legnagyobb változást az „üres rögzítőeszköz gyártása” könyvelhette el (-46%), ám mérséklődött a „számítógép gyártása” mutatója is (-8%). A „szórakoztató elektronikai ipar” ágazatban tevékenykedők száma is csökkent, ám ennek pontos mértéke – a már említett módszertani változás miatt – nem mutatható ki.

15. ábra: A szerzőijog-függő technikai háttérágazatok hozzájárulása a foglalkoztatáshoz

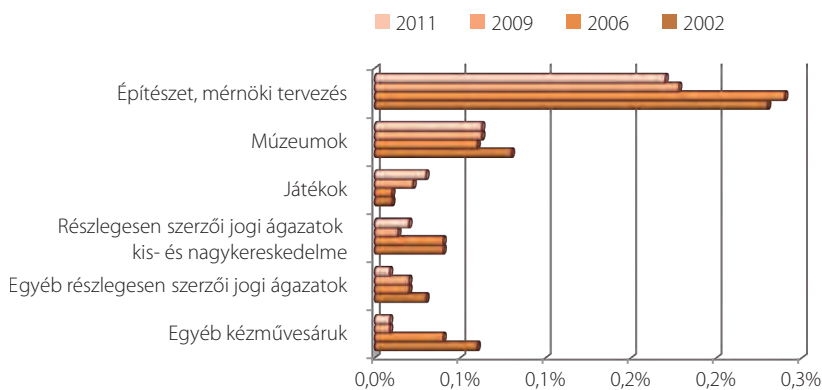
3.5. A részlegesen szerzői jogi ágazatok gazdasági súlya

A részlegesen szerzői jogi ágazatok keretein belül csak részben történik a szerzői jog alá tartozó termékek előállítás, gyártása és hasonló termékek kereskedelme. Mivel ebben

az esetben indokolt az adott szektornak csupán egy meghatározott hányadát számításba venni, a szerzői jogi ágazatokkal kapcsolatos termékek és tevékenységek súlyára különböző módszerrel becsléseket alkalmazunk. Ezek a becslések általában korábbi nemzetközi felméréseken, illetve egyéb hivatalos hazai statisztikai mutatók alapján meghatározott szakértői kalkulációkon alapulnak. Az így kapott, ún. *copyrightfaktorokkal* korrigált adatok alapján határozzuk meg a részleges szerzői jogi ágazatok teljesítménymutatóit. Az ilyen faktorok használata a korábbi kategóriáknál megfigyelt értékekkel szemben nyilvánvalóan mérsékeltebb teljesítményeket eredményez.

A részlegesen szerzői jogi ágazatokat tekintve tovább folytatódott a releváns tevékenységek súlyának mérséklődése. A kapcsolódó bruttó hozzáadott érték 2011-ben 71 milliárd Ft-ot tett ki, amely 5 milliárd Ft-tal több a 2009. tárgyévi értéknél. Ez a növekedés közel azonos a GDP gyarapodásának ütemével, így a kategória százalékos teljesítménye alig, mindössze 0,01 százalékponttal csökkent a vizsgált két évben. A legnagyobb mértékben a kapcsolódó kereskedelem és a „játékok” mutatója emelkedett, 40%-kal és 23%-kal. Az utóbbival megegyező mértékben mérséklődött azonban a „*tapéta és szőnyeg*” hozzáadott értéke, amely ezzel kiemelkedett a gyengébben teljesítők között. A kategórián belül továbbra is az „*építéset, mérnöki tervezés*” tevékenység a legjelentősebb, a GDP-hez viszonyítva 0,17%-os súllyal.

16. ábra: A részlegesen szerzői jogi ágazatok súlya a nemzetgazdaság bruttó hozzáadott értéke alapján

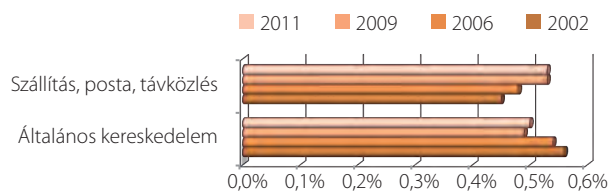
3.6. Az egyéb kiszolgáló ágazatok gazdasági súlya

A szerzői jogi tevékenységekhez kapcsolódó *egyéb kiszolgáló ágazatok* közé azok a szektorok tartoznak, amelyek közvetítés útján támogatják a különböző alkotások találkozásait a fogyasztókkal. Idetartozik a „*szállítás, posta és távközlés*”, valamint az „*általános kereskedelem*”. Mivel ezek az ágazatok is közvetetten kapcsolódnak a szerzői joghoz, ismét *copyrightfaktor* alkalmazunk a mutatók meghatározásakor. Nemzetközi gyakorlat alapján a faktort a szerzői

jogi alapú – vagyis a primer, a technikai háttér- és a részlegesen szerzői jogi – ágazatok bruttó hozzáadott értékében tapasztalt nemzetgazdasági súly alapján határozzuk meg. Ennek megfelelően a 2011. tárgyévi adatokkal kapcsolatos számítások során használt copyrightfaktor értéke 6,59% (2002-ben 5,7%, 2006-ban 6,4%, 2009-ben pedig 6,83%) volt.

Az egyéb kiszolgáló ágazatok nemzetgazdasági hozzájárulása – a korábbi felmérések eredményeihez hasonlóan – minden teljesítményindikátor esetében 1% körül alakult. A kategória bruttó hozzáadott értéke 2011-ben 241 milliárd Ft-ot tett ki, ami 21 milliárd Ft-tal túlszárnyalja a két évvel korábbi eredményt. Ennek következtében a szektor nemzetgazdasági súlya enyhén nőtt (1,02%). A többi mutató esetében azonban ettől eltérő tendencia figyelhető meg. A foglalkoztatásban 1 250 fő elvesztése mellett a tevékenységek súlya 1,17%-ról 1,13%-ra csökkent. A bruttó kibocsátás nemzetgazdasági súlyának mértéke – 515 milliárd Ft teljesítménnyel – 0,05 százalékponttal 0,88%-ra mérséklődött. Ennél is nagyobb volt a jövedelemben tapasztalt változás. A 2009. tárgyévi folyóáras értékhez képest 9%-kal zsugorodott a szektor teljesítménye, ez 0,16 százalékpontos arányvesztést eredményezett a GDP-ben.

17. ábra: Az egyéb kiszolgáló ágazatok súlya a nemzetgazdaság bruttó hozzáadott értéke alapján

3.7. A szerzői jogi ágazatok külkereskedelmi forgalma

A szerzői jogi ágazatok külkereskedelmi forgalmát két szempontból vizsgáljuk meg. A termékforgalom a legfontosabb kreatív iparágak által előállított áruk kivitelének és behozatalának értékét állapítja meg. A szolgáltatások külkereskedelme pedig a szerzői joghoz kapcsolódó szektorok szolgáltatási exportjának, illetve importjának nagyságrendjét mutatja be.

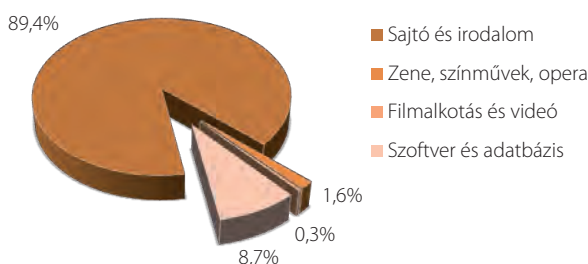
3.7.1. Külkereskedelmi termékforgalom

A nemzetgazdaság külkereskedelmi termékforgalma 2011 év végén pozitív mérleggel zárt. A kivitel 21 188 milliárd Ft-ot, a behozatal 19 475 milliárd Ft-ot tett ki, így az egyenleg 1 714 milliárd Ft-os többletet mutatott.

A termékforgalom szempontjából számításba vehető primer szerzői jogi ágazatokhoz kapcsolódó árukat a vizsgált évben 31,7 milliárd Ft értékben hoztak be külföldről hazánkba, ami az összes nemzetgazdasági termékimport értékének 0,16%-a. Ez jelentős csökkenést mutat 2009-hez képest mind folyóáras, mind százalékos értékben. Az előbbi esetében a különbség 6,4 milliárd Ft, aminek a következtében az összes impor-

ton belüli súly 0,09 százalékponttal mérséklődött. A 2011. tárgyévi kreatív ipari termékkivitel folyó áron – a 2009-hez képest 4%-os növekedést produkálva – 29,8 millió Ft volt, amely 0,14%-a az összes magyarországi exportnak. Az előzőek értelmében az egyenleg 2011-ben 2 milliárd Ft-os külkereskedelmi hiányt mutatott (szemben a két évvel korábbi 9,2 milliárd Ft-tal). A vizsgált év eredményeit összehasonlítva a korábbi évek adataival megállapíthatjuk, hogy a primer szerzői jogi ágazathoz kapcsolódó termékek behozatala folyamatosan csökken, míg a kivitelük nő, vagyis összességében hazánk egyenlege javul.

18. ábra: A primer szerzői jogi ágazatok külkereskedelmi termékforgalmának megoszlása

A legnagyobb külkereskedelmi termékforgalmat lebonyolító primer szektor 2011-ben a „sajtó és irodalom”, illetve a „szoftver és adatbázis” volt, együtt több mint 60 milliárd Ft-nak megfelelő értékű kereskedelmet folytattak le. Az előbbi kivételével az egyes szektorok termékbemhozatala 2009 óta csökkent, a leginkább a „szoftver és adatbázis” és a „filmalkotás és videó” 65%-kal, illetve 64%-kal. A „sajtó és irodalom” behozatala viszont 3%-kal nőtt. A termékkivitel tekintetében – a korábbi évekhez hasonló módon – jelentős változások történtek a vizsgált időszak alatt. Összességében a primer szerzői jogi ágazatokhoz kapcsolódó árukivitel több mint 3%-kal nőtt. A pozitív elmozdulás oka azonban kizárólag az adott kategóriában amúgy is legjelentősebb „sajtó és irodalom” 56%-os bővülése. Ezzel szemben a „zene, színművek, opera” teljesítménye 85%-kal, a „szoftver és adatbázis” exportja pedig 82%-kal csökkent. A külkereskedelmi egyenleget tekintve a legversenyképesebb magyar primer szerzői jogi ágazat a „sajtó és irodalom”, amely 2011-ben több mint 400 millió Ft többlettel zárt.

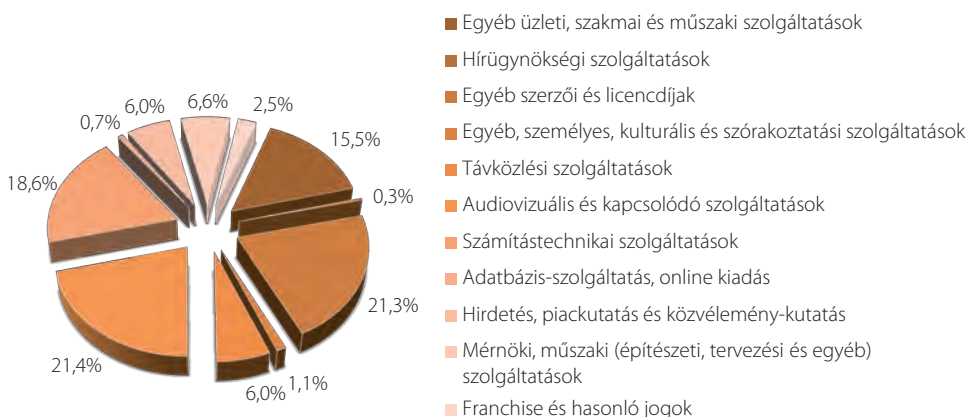
A szerzői joghoz kapcsolódó technikai háttérágazatok közül a két legfontosabb esetében vizsgáljuk meg a termékekhez fűződő külkereskedelmi eredményeket. 2011-ben a „szórakoztató elektronikai ipar” behozatalának értéke 1615 milliárd Ft, kivitelének a mutatója pedig 1251 milliárd Ft volt, ami az előbbinél 22%-os növekedést, az utóbbi esetben pedig 19%-os csökkenést jelent 2009 óta. A „számítógép gyártása” behozatala 428 milliárd Ft, kivitele 564 milliárd Ft-ot tett ki, ami folyó áron számítva 6%-os és 4%-os mérséklődést jelent.

3.7.2. Szolgáltatások külkereskedelme

A szolgáltatások behozatala nemzetgazdasági szinten 2011-ben 3 434 milliárd Ft volt, amely 340 milliárd Ft-tal meghaladta a két évvel korábbi értéket. Ezen belül a szerzői jogi tevékenységekhez kapcsolódó szolgáltatások importja 7,5%-os növekedéssel 1 036 milliárd Ft-ot tett ki (az összes szolgáltatáskivitel 30%-a). A legnagyobb növekedést e téren a „hírügynekségi szolgáltatások” érték el (29,6%), amit az „egyéb üzleti, szakmai és műszaki szolgáltatások” (21,85%) és az „adatbázis-szolgáltatás, online kiadás” (14,5%) követett. Ezzel szemben a „távközlési szolgáltatások” behozatalának mértéke csökkent a legnagyobb mértékben (13,8%-kal), de jelentősen mérséklődött a „franchise és hasonló jogok” teljesítménye is (8%-kal).

Magyarországnak a szerzői jogi tevékenységek közül a legnagyobb az importigénye az „egyéb szerzői és licenctíjak” és az „egyéb üzleti, szakmai és műszaki szolgáltatások” tekintetében. Az előbbi értéke 2011-ben meghaladta a 286 milliárd Ft-ot, az utóbbi pedig a 207 milliárd Ft-ot, kiteve az összes szerzői jogi szolgáltatásbehozatal 27% és 20%-át.

19. ábra: A szerzői joghoz kapcsolódó szolgáltatások külkereskedelmi forgalmának megoszlása

A szolgáltatások összes kivitele 2011-ben 4 394 milliárd Ft volt, ez közel 20%-kal több mint a két évvel korábbi érték. A szerzői jogi szolgáltatások teljesítménye ennél is nagyobb mértékben, majdnem 22%-kal gyarapodott, és elérte a 1 113 milliárd Ft-ot. Az összes szolgáltatáskivitelben a szerzői joghoz kötődő tevékenységek 25%-ot tettek ki. Ez egyben azt is jelenti, hogy a nemzetgazdasági teljesítményen belül az importban nőtt, az exportban viszont csökkent a szerzői jogi hányad a vizsgált két évben.

A magyar szerzői jogi tevékenységekhez kapcsolódó kivitel rangsorát az „audiovizuális és kapcsolódó szolgáltatások” és a „számítástechnikai szolgáltatások” vezetik 283 milliárd Ft, illetve 256 milliárd Ft-os adott évi teljesítménnyel. Ez az összes szerzői jogi szolgáltatásexport 25% és 23%-ának felel meg.

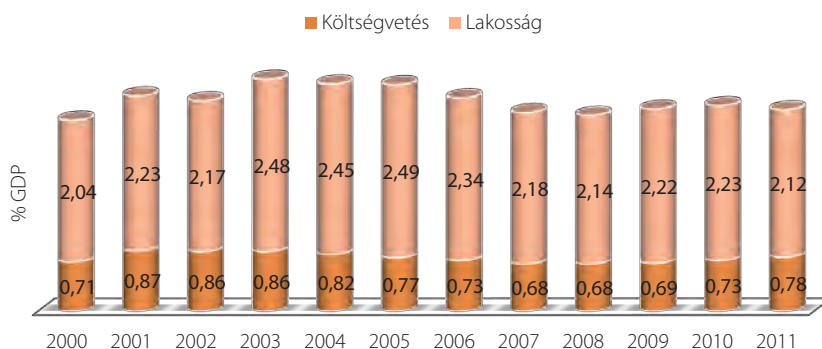
A fenti mutatók egyben azt is jelzik, hogy 2011-ben az évek óta folyamatosan javuló szerzői jogi szolgáltatás egyenlege – a 2009. évben megfigyelt 51 milliárd Ft-os deficittel szemben – pozitívan, 77 milliárd Ft-os többlettel zárt.

A külkereskedelmi szempontból legfontosabb szerzői jogi szolgáltatások terén hazánk továbbra is behozatalra szorul az „*egyéb üzleti, műszaki szolgáltatás*”, illetve az „*egyéb szerzői és licenclíjak*” közé tartozó javakból. Ezen tevékenységek külkereskedelmi egyenlege 2011-ben mínusz 82 milliárd Ft és mínusz 114 milliárd Ft volt. A legversenyképesebb magyar kreatív szolgáltatások nemzetközi viszonylatban az „*audiovizuális és kapcsolódó szolgáltatások*”, valamint a „*számítástechnikai szolgáltatások*”. Az előbbi külkereskedelmi egyenlege 106 milliárd Ft, az utóbbié pedig 111 milliárd Ft volt ki a vizsgált évben.

4. Fejlődési trendek a primer szerzői jogi ágazatokban

A költségvetés kulturális kiadásai 2011-ben megközelítették a 217,5 milliárd forintot. Folyó áron számítva ez több mint 10%-os növekedést jelent az előző évhez, és több mint 21%-os gyarapodást 2009-hez képest. Ezzel szemben a GDP-beli részesedés két év tekintetében változatlan maradt. A lakosság kultúrára fordított nominális kiadásai 2011-ben 59 milliárd forint körül alakultak, ami 1,3%-os nominális mérséklődést jelent az egy évvel ezelőtti szinthez viszonyítva, ám összességében 1,8%-os növekedést 2009-hez képest. Mégis, 2011-ben a GDP-arányos lakossági kulturális kiadások mértéke tíz éve nem tapasztalt alacsony szintre mérséklődött.

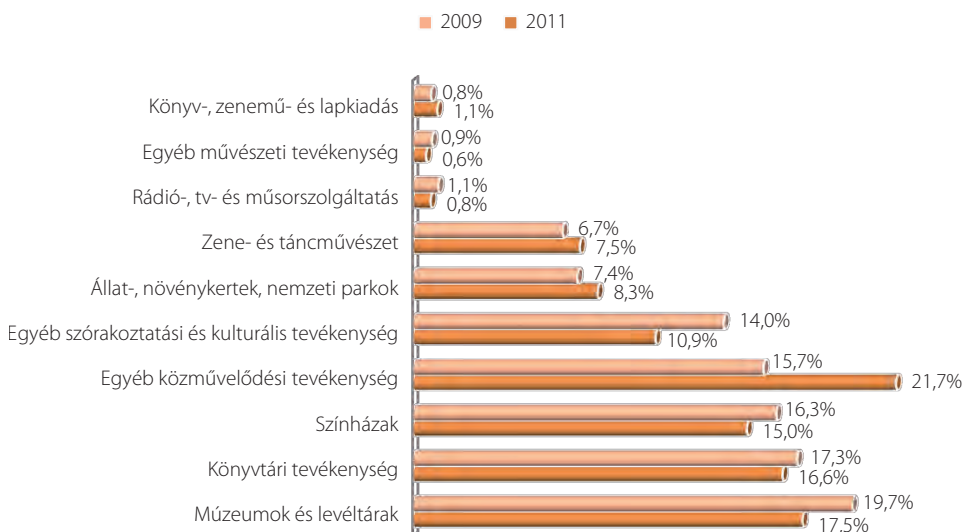
20. ábra: Kulturális kiadások a GDP százalékában

Forrás: KSH

A költségvetés kulturális kiadásainak megoszlási szerkezete 2009 és 2011 között kissé át alakult. Mindössze négy támogatási kategória tudta növelni a súlyát, amelyek közül egyértelműen kiemelkednek az egyéb közművelődési tevékenységek. A művelődési központok több mint 47 milliárd Ft állami segítséget kaptak, majdnem annyit, mint a művészeti tevékenységek összesen. Ez utóbbi csoporton belül meglehetősen nagy átrendeződés történt. Míg a zene- és táncművészet folyó áron közel megháromszorozta a költségvetésből származó bevételét (16,4 milliárd Ft), addig a színházak nominális csökkenést szenvedtek el az előző évhez képest (32,6 milliárd Ft). Hasonló módon kevesebb pénzt kaptak a múzeumok, a levéltárak (37,9 milliárd Ft), valamint a rádió- és televíziószolgáltatási tevékenységek is (1,7 milliárd Ft). 2009-hez képest veszítettek súlyukból az egyéb szórakoztatási és kulturális tevékenységek is, amelyek azonban folyó áron 23,8 milliárd Ft-ra tudták növelni támogatási bevételeiket 2011-ben.

21. ábra: A költségvetés kulturális kiadásainak megoszlása

Forrás: KSH, Magyar statisztikai évkönyv, 2011

4.1. Sajtó és irodalom

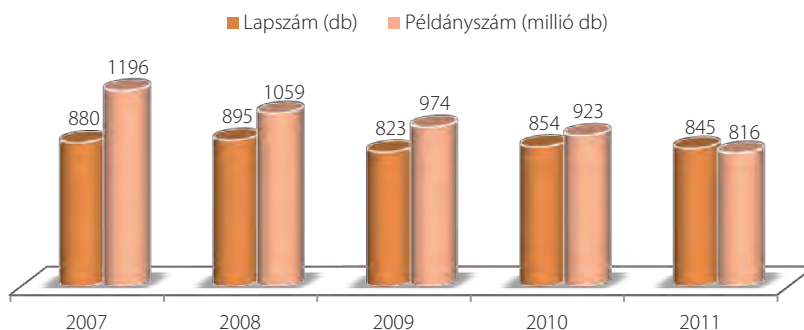
4.1.1. Sajtó

Az utóbbi évek folyóirat-kínálatát a széles választék és az egyre alacsonyabb példányszámok jellemzik. Az okok között megemlíthetjük a médiafogyasztási szokások átrendeződését, az egyre szűkülő vásárlókört, a támogatások csökkentését, valamint az internetes lapok térnyerését. A korábbi években az olvasottsági szokásokat felmérő Nemzeti Médiaanalízist felváltó Nemzeti Olvasottság Kutatás (NOK) adatai szerint²² 2011-ben a felnőtt lakosság 80%-a olvasott legalább egy nyomtatott újságot a vizsgált 104 termék közül. Egy fő átlagosan 3,6 lapot vett kézbe, amely érték érdemben nem változott 2009-hez képest. Több újságot inkább a magasabb vásárlóerővel és iskolai végzettséggel rendelkező városiak lapozgattak. A lapkategóriákra bontott elemzés szerint több mint 3 millióan olvasták a különböző ingyenes kiadványokat, illetve 2 millió főnél többen vették kézbe a műsorújságokat, a regionális és az országos napilapokat. A felmérés alapján az olvasási szokásokat továbbra is leginkább a kor, a nem és az életszínvonal befolyásolja. Vannak ugyan heterogén táborral rendelkező kiadványok, ám alapvetően jól elkülöníthető a tematikus példányok közönsége: a nők inkább a női, sztár-, gasztro- és életmódmaga-

²² A felmérés eredményeiről bővebben: Majd hétmillióan olvasnak újságot. A magyar sajtópiac 2011-ben. Digitális Lap, IX. évfolyam 3–4. szám.

zinokat keresik, míg a férfiak a sport-, számítástechnikai és autó-motor kiadványokat kedvelik jobban. A lapok fogyasztóinak kétötöde (3 millió fő) kizárólag előfizetés vagy vásárlás útján beszerezett, saját példányt olvas, további 1 millió fő pedig az esetek többségében szintén eredeti birtokosa az adott sajtóterméknek. Ebből azt következik, hogy az újságolvasók többsége kötődik az általa fogyasztott kiadványhoz.

22. ábra: Időszaki lapok példányszáma

Forrás: KSH, Magyar statisztikai évkönyv, 2011 és Kultúrstatistikai adattár, 2000–2010

2011-ben folytatódott a nyomtatott sajtótermékek számának stagnálása és a terjesztett példányszámok csökkenése. A KSH mutatói szerint 2007–2011 között az időszaki lapok²³ száma 823 és 895 között ingadozott, ezek példányszáma viszont 32%-kal apadt. A legnagyobb (40% fölötti) veszteségeket a hetente és kéthetente megjelenő kiadványok könyvelték el. A statisztika szerint azonban a csökkenés mértéke lassulni látszik.

A Magyar Terjesztés-ellenőrző Szövetség (Matesz) auditált kiadványokat tartalmazó adatbázisa²⁴ 2009 második félévében 157 sajtóterméket tartott nyilván, 2011 hasonló időszakában ennél kevesebbet, 144-et. A fenti időszakban a megjelenésenkénti átlagos példányszám 9%-kal csökkent, és nem érte le az 54 ezret. A folyóiratok számának és a terjesztett példányok számának egyidejű apadása következtében az összes piacra dobott nyomat száma két év alatt közel 17%-kal esett vissza. Ez több mint másfél millió darab újság eltűnését jelent a standokról. Nem jártak sokkal jobban a legnépszerűbb kiadványok sem. A vizsgált két évben a 10 legnépszerűbb újságot tartalmazó lista alig változott, az olvasottsági mutatók viszont jelentősen módosultak. A felsorolt, jellemzően ingyenesen terjesztett, illetve bulvár-, női és műsorújságok példányszáma átlagosan több mint 14%-kal csökkent két év alatt.

A mérséklődő számok komoly fejtörést okoznak a lapkiadóknak is. A négy közéleti

²³ A sajtóról szóló, többször módosított 1986. évi II. törvény meghatározása szerint „időszaki lap az a napilap, folyóirat és egyéb lap, valamint ezek melléklete, amely egy naptári évben legalább egyszer megjelenik, azonos címmel és tárgykorrel kerül kiadásra, évfolyamszámmal, sorszámmal, keltezéssel van ellátva, és akár eredeti szerzői alkotásként, akár átvett fordításként az újságírói, az írói vagy a tudományos műfaj körébe tartozó írásművet (hírt, tudósítást, cikket, riportot, tanulmányt, verset, elbeszélést stb.), fényképet, grafikát, karikatúrát vagy rejtvényt közöl”.

²⁴ www.matesz.hu.

napilapot kiadó vállalat egyaránt veszteséggel zárta a 2011-es esztendőt.²⁵ A piac zsugorodása okán a cégek különböző módszerekkel igyekeznek lefaragni az anyagi és személyi jellegű kiadásokból. Ennek megfelelően a piacot a kisebb szerkesztőségek, a vállalati integrációk, a dologi kiadások csökkentése és néhány lap esetében a kizárólag online felületre költözés jellemzi.

4.1.2. Könyvkiadás

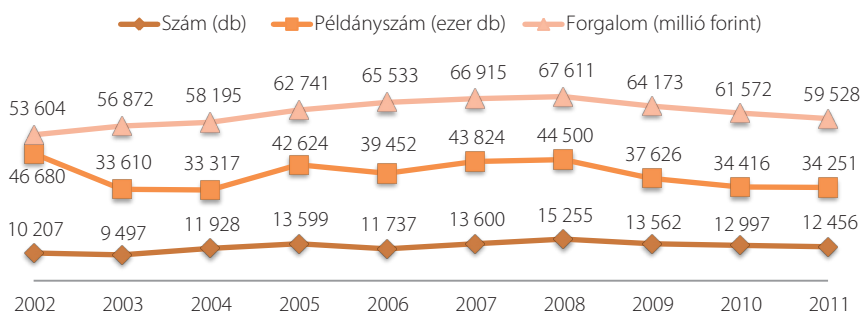
A Magyar Könyvkiadók és Könyvterjesztők Egyesülésének (MKKE) összegzése szerint a 2011. évi könyvforgalom értéke 59,5 milliárd Ft volt, amely több mint 3%-os visszaesést jelent az előző évhez képest (ami az inflációt is figyelembe véve már több, mint 7%).²⁶ Ezzel folytatódott a 2009-ben kezdődő kedvezőtlen fogyasztási tendencia, amelynek következtében a hazai könyvpiac összesen (az inflációt is beleértve) több mint 26%-os veszteséget könyvelt el. A bevételi adatok szerint a közoktatási tankönyvek és nyelvkönyvek 2011. évi forgalma 1%-kal növekedett az előző évhez képest, és a forgalomból több mint 16,7 milliárd forinttal (28,2%-kal) részesedett. Az ismeretterjesztő könyvekből származó bevétel 1,9%-kal csökkent, amely mintegy 14,5 milliárd forint forgalmat jelentett (24,3%). A szépirodalmi és fikciós művek a vizsgált évben is megőrizték piaci pozíciójukat: az 1%-os csökkenés 12,5 milliárd forintos forgalmat jelentett. Említésre méltó, hogy az irodalmi jellegű művek több mint 20%-os piaci részesedése európai összehasonlításban is kiemelten magasnak számít. A szakkönyvek, tudományos művek, lexikonok, szótárak, valamint az egyéb, felsőoktatásban használatos kiadványok összesített kategóriájában a nyelvi szótárak és lexikonok bővülő keresettségének köszönhetően látszólag nem következett be változás. Az 5,3 milliárdos eladás továbbra is 8,96%-os piaci részesedést jelent. A gyermek- és ifjúsági könyvkiadás 2011. évi adatsora 13-14%-os növekedést mutat: a kiadók 9,9 milliárd forintos 2011-es eladási adatot jelentettek (16%). A piaci csökkenésnek megfelelően 3,7%-kal mérséklődött az idegen nyelvű könyvek importja, amelyek az összes forgalom 6,5%-át tették ki csaknem 4 milliárd forinttal. A nem papíralapú kiadványokat tekintve a CD-k, CD-ROM-ok piaci részesedése 82,7 milliós forgalom mellett egy év alatt 40%-kal csökkent. A korábbi évek jóslataival ellentétben a jogdíjas digitális művek forgalma még 2011-ben sem érte el a félmilliárd forintot: a magyarországi kiadók 411,5 millió forintos digitális könyvforgalmat jelentettek (0,7%).

Az MKKE összegzése szerint a magyarországi könyvpiac struktúrája, kiadói koncentrációja továbbra is meglehetősen erős maradt: 2011-ben 14 piacvezető cég produkálta a kiadói összforgalom 57%-át, és 38 kiadó állította elő a teljes bevétel több mint háromnegyedét. Ezen belül a külföldi tulajdonban lévő könyvkiadók piaci pozíciója 13 milliárd forintos forgalom mellett (21,6%) tovább csökkent.

²⁵ Veszteségesek voltak a lapkiadók. Napi gazdaság, 2012. június 18.

²⁶ Csökken a könyvforgalom Magyarországon. Cultura.hu (<http://cultura.hu/aktualis/csokken-a-konyvforgalom-magyarorszagon/>).

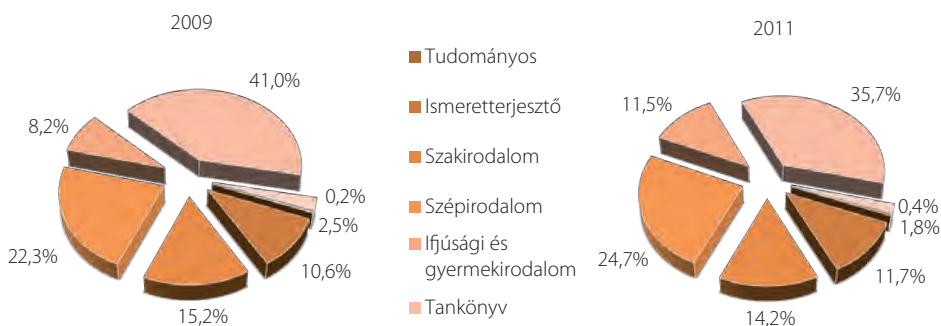
23. ábra: A kiadott könyvek és füzetek számának és példányszámának alakulása

Forrás: KSH, MKKE

A KSH könyvkiadási adatai alátámasztják az MKKE forgalmi statisztikájának főbb tapasztalatait. 2011-ben a kiadott címek száma 4%-kal volt kevesebb az egy évvel korábbi, és 8%-kal a 2009-es adathoz képest. A kiadványok példányszáma 0,5 és 8,5%-os mértékben csökkent a hasonló időszakban. Az egyes (az MKKE csoportosításától némileg eltérő) kategóriákat tekintve a példányszámokból a legnagyobb részesedést elérő nyelv- és tankönyvek súlya több mint 5%-kal, a szakirodalmi műveké pedig 1%-kal csökkent. Az arányukat növelni képes kategóriák közül a szépirodalmi alkotások 2,4%-kal, a gyermek- és ifjúsági kiadványok pedig 3,2%-kal gyarapodtak.

24. ábra: A kiadott könyvek jelleg szerinti megoszlása

Forrás: KSH

A könyvkiadással kapcsolatos fejezet nem lehet teljes az e-könyvekkel kapcsolatos hazai helyzetjelentés nélkül. A szakértők évek óta várják az európai, ezen belül a hazai digitáliskönyv-piac felfutását, eddig eredménytelenül. Pedig a tengerentúli tendencia egyértelműnek tűnik: a hasonló formátumban megjelenő olvasmányok eladási mutatói Amerikában 2008 és 2010 között több száz százalékkal növekedtek (ezzel 0,6%-ról 6,4%-ra

gyarapítva részesedésüket),²⁷ az Amazon online kereskedelmi portálon pedig 2011-ben az e-könyvek forgalma már megközelítette a papíralapúakét.²⁸

Ugyanebben az időszakban Európában és ezen belül Magyarországon a könyvpiaci részesedés még mindig 1% alatt járt. Az MKKE adatai szerint a vizsgált évben a hazai digitális könyveladás 412 millió Ft körül alakult, amely a teljes forgalom 0,7%-a volt. Ebben a mutatóban hazánk ugyan Amerikától jelentősen elmarad, ám Európa többi országától nem.

A digitális könyvek regionális elterjedésének legnagyobb akadályát a szakemberek szerint a kedvezőtlen közösségi adópolitika jelenti. Ezek a termékek ugyanis szolgáltatásnak minősülnek (szemben a hagyományos és hangoskönyvekkel), így nem kerülhetnek a kedvezményes áfakörbe tartozók csoportjába. Így Magyarországon a 27%-os áfa alá eső e-könyvek (azonos alapár esetén) 22%-kal drágábbak, mint papírfedelű társaik. További akadályozó tényező, hogy a jogbiztonság hiánya, a kalózkodás, a konkurenciától való tartás, valamint a magas fejlesztési költségek miatt a kiadók egyelőre bizalmatlanok az e-kiadást illetően. A kevés ilyen formában megjelent sikerkönyv érthető módon csökkentette a fogyasztók lelkesedését. Pedig az e-könyv olvasására alkalmas eszközök eladási adatai arra engednek következtetni, hogy fogyasztói oldalról lenne igény a hasonló tartalmak iránt. Hazánkban 2008 óta több mint tízezer e-könyv olvasót értékesítettek; nem számítva a digitális olvasást szintén lehetővé tévő tableteket, számítógépeket és okostelefonokat.²⁹

Az akadályozó tényezők ellenére a hazai piac évről évre gyarapodik. Egyre nő az újonnan megjelenő címek száma, valamint az adóhátrány ellenére a digitális kiadványok ára átlagosan 30%-kal alacsonyabb, mint a hagyományosaké. Hosszabb távon a kiadóknak is megéri a befektetés: az Amazon tájékoztatása szerint azok a fogyasztók, akik megvették a társaság e-book olvasóját, négyszer annyi kiadványt vásárolnak, mint korábban.³⁰

4.2. Zene, színház, fesztiválok

4.2.1. Zene

A zenei anyagot tartalmazó hanghordozók piaca 2011-ben megközelítette a 4,5 milliárd forintot. Az utóbbi öt év hazai eladási adatait tekintve két kiemelten erős zuhanást tapasztalunk. 2008-ban 34%-kal kevesebb hasonló terméket értékesítettek az előző évhez képest, 2011-ben ez a mutató 35%-kal esett. A külföldi és klasszikus zene iránt tanúsított, mindössze egy év alatti több mint 50%-os keresletcsökkenést kissé ellensúlyozni tudta a fokozódó érdeklődés a hazai előadók hanghordozói irányában. A termékformák közül a CD-k eladási súlya 2010-ben érte el a csúcst: a fogyasztók 96%-a ezt a terméktípust választotta. A következő évben a magnókazetták (MC) és DVD-k növelni tudták arányu-

²⁷ Forrás: BookStats.

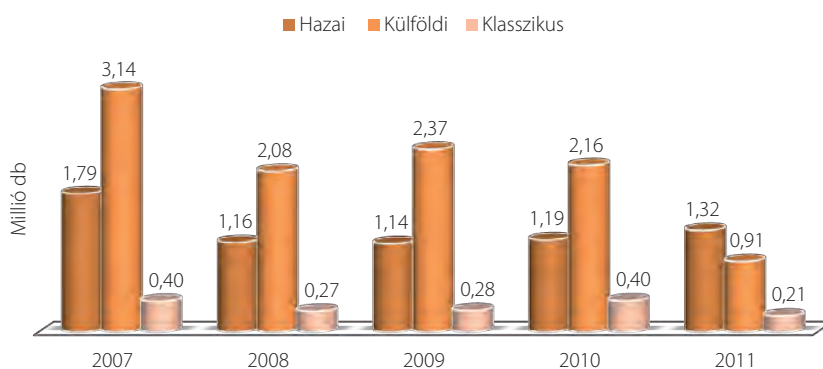
²⁸ Áfacsapdában a magyar e-könyvek piaca. VG online, 2012. augusztus 13.

²⁹ Túl drágák az e-könyvek. Cultura.hu, 2012. augusztus 16.

³⁰ I.m. (28).

kat, így 3,5 és 3,9%-ot értek el. Az eladási számokat tekintve a terméktípusok közül érdekes módon a magnókazetták és a nagylemezek (LP) iránt fokozódott a kereslet; ezekből 2011-ben 84 ezer, illetve 9 ezer darab talált gazdára.

25. ábra: Zeneipari termékek eladási adatai

Forrás: MAHASZ

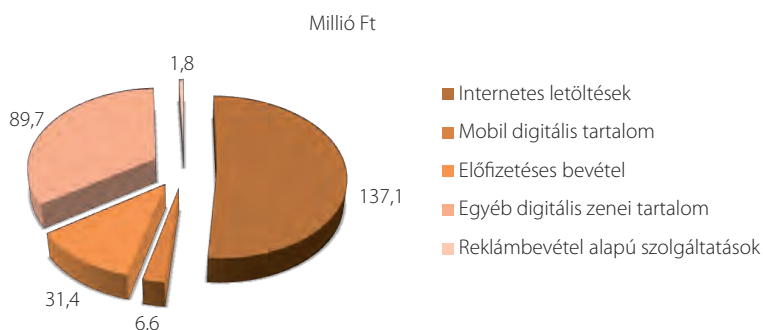
A zenezámok digitális forgalmának értéke 2011-ben 268,9 millió Ft volt. Ez (az egy évvel korábbi jelentős visszaesssel szemben) több mint 60%-os növekedést jelent 2009-hez képest. Az adatok szerint a mobil letöltések kora lejárt: a piac a tizedére zsugorodott a vizsgált két év alatt. A digitális piac szerkezetének változását jelezheti az előfizetéses bevétel és (még inkább) az internetes letöltések térnyerése, ami a kalóztevékenységek visszaszorításával a szerzői jogok nagyobb védelmét is elősegítheti. Ennek a két kategóriának az összbevétele duplájára nőtt 2009-hez képest. A hazai trend (igaz, nagyságrendileg jelentős lemaradással) megegyezik a globális piacon tapasztalható bővüléssel. A nemzetközi zeneipart képviselő szervezet (*International Federation of the Phonographic Industry, IFPI*) 2012. évi jelentése a digitális zenefogyasztásról³¹ 8%-os éves kiadói bevétel-növekedésről számolt be 2011-re vonatkozóan. Az ágazat forgalma meghaladta az 5 milliárd dollárt. Világviszonylatban a digitális csatornákon keresztül értékesített tartalmak a becslések szerint 32%-át tették ki a kiadók teljes forgalmának. (Magyarországon ez a mutató 6% körül alakult.)

Az ágazatot érintő legégetőbb kérdés évek óta ugyanaz: ha nem sikerül megfékezni az illegális letöltések mennyiségének a növekedését, a jövőben ki fogja megfizetni a zene-szeket és a zeneipari alkalmazottakat? Egy amerikai kezdeményezés azt hivatott megvizsgálni, hogy a fogyasztók magatartása miként változna a korábban termékcentrikus zeneipar szolgáltatási szemléletre történő átállása után. A kísérlet tapasztalatai szerint a zenefogyasztók hajlandók lennének fizetni a zenezámokért, amennyiben megfelelő minőségben és mennyiségben juthatnak ezekhez, illetve ha minimális további felhasználá-

³¹ Digital Music Report 2012. IFPI (<http://www.ifpi.org/content/library/dmr2012.pdf>).

lásra vonatkozó korlátozást vezetnék be.³² Nem elhanyagolható kérdés, hogy hasonló rendszerek mikor kerülnek bevezetésre, azaz hány generáció fog felnőni abban a szel- lemben, hogy a kreatív tartalmak ingyenesen hozzáférhetőek. Addig is a zenészek kényte- lenek nagyobb hangsúlyt fektetni a koncertezésre, mint a hangfelvételek gyártására.

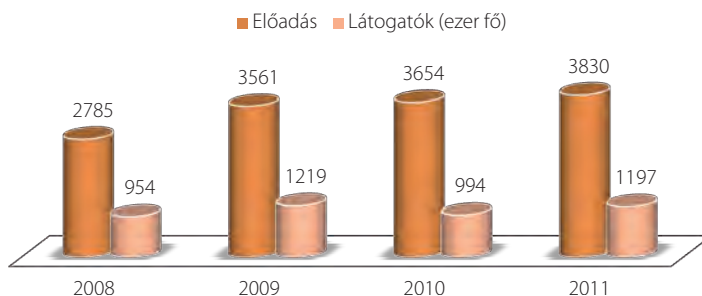
26. ábra: Digitális zenepiaci forgalom 2011-ben

Forrás: MAHASZ

Az élő zene iránti igény növekedését jelzi, hogy a koncertek száma emelkedő tendenciát mutat. A 2008-ban bevezetett új számítási módszertan miatt az utóbbi négy év értékeit tudjuk összehasonlítani. Ezek szerint 2008 és 2011 között átlagosan 35%-kal nőtt az elő- adások száma, és ezzel együtt (a 2010-es átmeneti csökkenés ellenére) közel 30%-kal a hangversenyek látogatottsága.

27. ábra: Hangversenyek és látogatottságuk³³

Forrás: KSH

³² Fájlmegosztás és üzlet: ha ingyen van a zene, ki fizeti meg a zenészeket? hvg.hu, 2010. március 30.

³³ 2008-tól új statisztikai számbavételi módszer van érvényben, ezért négy év összehasonlító adatai állnak rendelkezésre.

4.2.2. Színházak

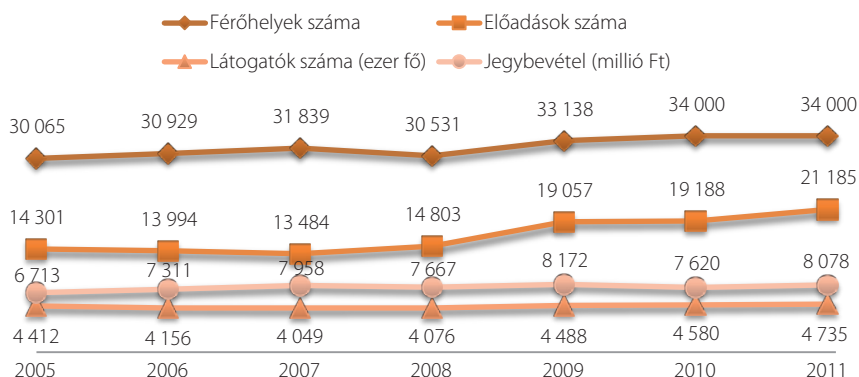
A színházi statisztikai adatok az elmúlt évtized második felétől kezdve változatosan alakultak. Ennek oka elsősorban a jogszabály-módosításokat követő módszertan változása, amely nem (vagy csak részben) teszi lehetővé a különböző évek hasonló mutatóival történő összehasonlítást. 2008-tól ugyanis a „hagyományos” teátrumok mellett számításba kerülnek a független – korábban alternatív – intézmények mutatói, majd 2009-ben a statisztika részévé váltak a 2008. évi XCIX. tv. alapján nyilvántartásba vett színházak is. Az adatszolgáltatói kör kiterjesztésének következtében 2009-ben minden mennyiségi szegmensben jelentős növekedés állt be. A legnagyobb változást a színházak számának gyarapodása hozta: míg 2007-ben 56 ilyen intézményt regisztráltak, addig a következő évben 74-et, 2009-ben pedig már 130-at. Az előadások száma több mint 4000-rel nőtt, így a nézők 19 ezer produkciót tekintettek meg. A látogatók száma – 10%-os emelkedéssel – megközelítette a 4,5 millió főt. A kis társulatok az előadóhelyek számát 75%-kal, az előadásokét pedig 29%-kal tudták gyarapítani a korábbi évhez képest, de a nézőszámhoz mindössze 10%-kal, a jegybevételekhez pedig 6,5%-kal járultak hozzá.

A következő, immáron összehasonlítható adatokkal rendelkező, 2009–2011 közötti időszakban az egyre romló gazdálkodási feltételek ellenére (pl. állami, önkormányzati támogatások csökkentése) a teátrumok szempontjából összességében kedvező tendencia volt megfigyelhető. Az adott években a színházak száma 14%, a férőhelyek száma 1%, az előadások száma közel 6%, a látogatottsági mutatók pedig 3%-kal növekedtek.³⁴ Ugyan 2011-ben az előadások fele a fővárosban zajlott, mindenképpen örömdetes tény, hogy a vizsgált évben már 8 községi színház is látogatható volt. A jegybevételi adatok tekintetében meglehetősen változatosan alakultak az elmúlt évek: a megfigyelt tendencia szerint egy jobb, nagyobb bevételt produkáló évadot egy folyó áron (is) gyengébbnek tűnő időszak követ. A fenti változások következtében 2011-ben a színházkedvelő közönség már 170 intézményt látogathatott, a férőhelyek száma pedig 34 ezer körül alakult. Az előadások és a látogatók száma a vizsgált évben egyaránt rekordot döntött: a 21 ezer produkció összesen több mint 4,7 millió nézőt vonzott. Ennek ellenére a 8 milliárd forintot meghaladó jegybevétel elmaradt a 2009. évi eredménytől.³⁵

³⁴ Az előadások és a látogatások száma nem tartalmazza a szabadtéri színházak adatait.

³⁵ Színpadi szórakoztatás. KSH, 2012. szeptember.

28. ábra: Színházi statisztikai mutatók alakulása

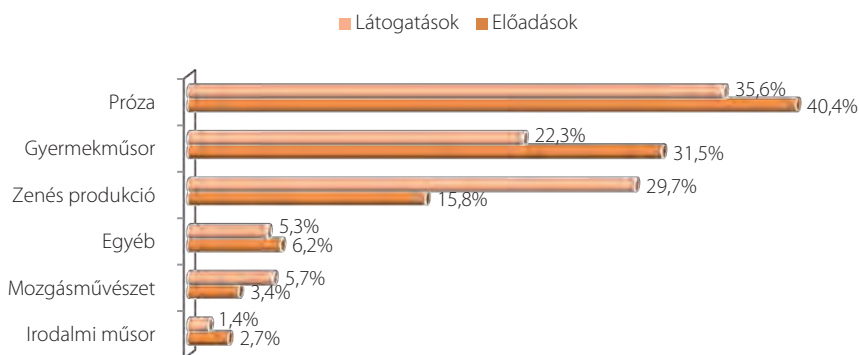

Forrás: KSH

A színházi szektor terén több szempontból is átalakulás zajlik.³⁶ Egyfelől, míg 2008 előtt a slágerdarabokból megélő színházak voltak a legsikeresebbek, addig a válság után a „több produkció – több előadás” elvét követő teátrumok bizonyulnak népszerűbbnek. Az utóbbira példa a Vígszínház, amelynek öt darabja is szerepelt a 2011-ben legtöbb nézőt vonzó előadások listáján (egyenként 30 ezer fő körüli látogatottsággal). A színházak összbevételének egyre kisebb hányada származik a korábban fő forrásnak számító állami-önkormányzati támogatásból (két év alatt 8 milliárddal csökkenve 2011-ben ez az összeg 30 milliárd forint volt), továbbá a szponzori pénzekből is egyre kevesebb folyik be (2010-ben 3,2 milliárd forint, 2011-ben 2,9 milliárd forint). Ennek ellensúlyozására a jegyárak emelkedése mellett az egyéb (nem szakmai) bevételek (pl. ingatlangazdálkodás, reklámtevékenység) növekedése is szükséges. Mindeközben folyamatosan fogy a teljes vagy részmunkaidős, illetve vállalkozóként foglalkoztatott színészek száma. Az ágazat 2011 végén 2400 előadót (10%-kal kevesebbet, mint egy évvel korábban) és 500 egyéb szakmabelit (művészeti vezetőt, rendezőt stb.) tartott el.

³⁶ Bázisugrás. HVG, 2012. augusztus 25. és Meló, dráma. HVG, 2011. augusztus 27.

29. ábra: Színházielőadások és látogatások megoszlása műfaj szerint (2011)

Forrás: KSH

A szabadtéri játékok körében a számok szerint 2010 volt a legsikeresebb év. Ebben az évadban 35 játszóhelyen 455 előadást tartottak, amelyet összesen közel 260 ezer néző tekintett meg. 2011-ben 31 helyen 440 produkciót lehetett megtekinteni, a látogatók száma 15 ezerrel csökkent az előző évhez képest. A legjelentősebb helyszínek közül a Szegedi Szabadtéri Játékok 22 előadás alkalmával 61 ezer nézőt vonzott; a Városmajori és a Margitszigeti Szabadtéri Színpad 34, illetve 9 alkalommal összesen több mint 17 ezer látogatót csábított ki a szabad ég alá.³⁷

A műfaj sikerei közé tartozik, hogy ebben az évben a Szegedi Szabadtéri Játékok elnyerte a Superbrands-díjat.³⁸ Az egyik legsikeresebb magyar szabadtéri színházi rendezvény többek között a speciális helyszín, a színpad és a nézőtér mérete, valamint klasszikus népszínházi jellege miatt népszerű. Az esemény az utóbbi években érzékelte a közönség szűkülő lehetőségeit: a válság kirobbanása előtt a drágább, azóta pedig az olcsóbb jegyek kelnek el elsőként. A nézők megtartásáért nagy küzdelem folyik: ugyan a szigorú üzleti terv szerint a játékok bevételének 70%-át a jegyek eladásából kell biztosítani, ám ezt könnyebben el lehet érni, mint a hagyományos, zárt terű teátrumok esetében. Míg az előbbiben egy este négyezer érdeklődő tekinthet meg egy produkciót, addig az utóbbiban ehhez 8-10 előadásra van szükség.

4.2.3. Fesztiválok

Egy felmérés szerint a magyarok kétharmada látogatja a különböző tematikájú fesztiválokat, elsősorban 18–29 év közötti fiatalok és a felsőfokú végzettséggel rendelkezők.³⁹ A megkérdezettek körében a könnyűzenei, a gasztronómiai és a kézműves programok a legnépszerűbbek. A látogatók fele egy évben mindössze 1-2 napot tölt fesztiválok látogatásával, és legfeljebb 5 ezer forintot hajlandó áldozni a belépőért.

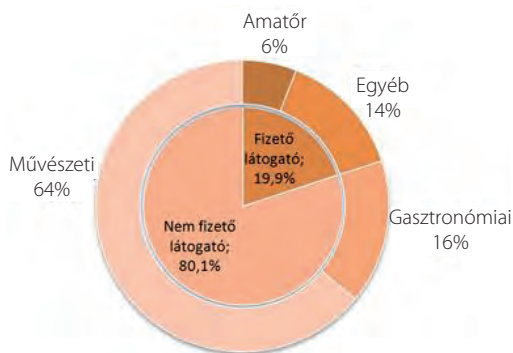
³⁷ I.m. (35).

³⁸ Megmaradt népszínháznak. Népszabadság, 2011. július 27.

³⁹ Meglátszik majd a megszorítás? Világgazdaság, 2012. augusztus 6.

A Magyar Fesztivál Szövetség (MFSZ) szerint hazánkban a hasonló rendezvények száma 4-6 ezer közé tehető, amelyek közül közel 350 nevezhető valódi fesztiválnak.⁴⁰ Ezek kiszűrésére az MFSZ létrehozott egy megfelelő kritériumlistát tartalmazó (önkéntes) minősítési rendszert, amelybe 2008 óta 300 rendezvény regisztrált, és közülük 120 kapta meg a fesztivál minősítést. A legtöbb rendezvény népművészeti, gasztronómiai, könnyű- és komolyzenei témájú. Kétharmaduk 10 ezer látogatónál kevesebbet vonz, egytizedük pedig nemzetközi szinten is nagy (több mint 50 ezer fős) fesztiválnak számít.⁴¹

30. ábra: Fesztiválstatisztika (műfaj, látogatók)

Forrás: Népszabadság

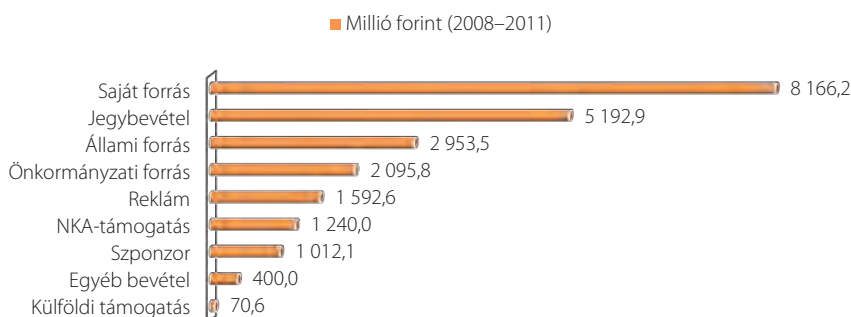
A kedvezőtlen gazdasági helyzet egyre nehezebb körülményeket teremt a fesztiválok anyagi háttérének biztosítására. A jegybevételekből, szponzori pénzekből és az egyéb kereskedelmi bevételekből befolyó összegek nagyságrendje folyamatosan csökken elsősorban a támogatók finanszírozókéességének beszűkülése okán. Hasonló a helyzet az önkormányzati és az állami forrásokkal: a központi költségvetés 2010-ben 600 millió forinttal, egy évvel később pedig 400 millió forinttal támogatta a közel 5 millió főnyi látogatót vonzó rendezvényeket.⁴² Az utóbbi elnyerésére meghívásos pályázatot hirdettek, és az összeget 13 pályázó között osztották szét. Az MFSZ számításai szerint 200 magas színvonalú fesztivál megrendezéséhez az államtól optimális esetben 2 milliárd forintra lenne szükség.

⁴⁰ Három gyenge láb. Népszabadság, 2011. augusztus 25.

⁴¹ Megáll még nálunk a turnébusz? Világgazdaság, 2012. november 13.

⁴² I.m. (40).

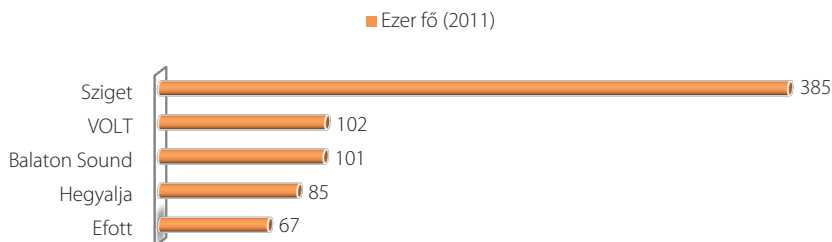
31. ábra: Fesztiválok bevételei

Forrás: Népszabadság

A fesztiválok legnépszerűbb csoportja a könnyűzenei rendezvények. 2011-ben a VOLT fesztivál bizonyult az egyik legnagyobb sikernek; a rekordmennyiségű (102 ezer) látogatónak köszönhetően a program nyereségesnek bizonyult. A Balaton Sound szintén pozitív mérleggel zárt, népszerűségben alig elmaradva a soproni rendezvénytől. A vizsgált kategóriában a Sziget, Európa egyik legnagyobb könnyűzenei és kulturális fesztiválja a legjelentősebb esemény minden évben. A 2011-ben a több mint 380 ezres nézőszám ellenére veszteséges rendezvény mégis sikeresnek bizonyult: az adott évben a kontinensen megrendezett 25 legnagyobb rendezvény közül a Sziget nyerte a legjobb fesztivál díját az Európai Fesztivál Díjátadón (*European Festival Awards*). A külföldi elismerés nem véletlen: a Szigeten – többek között a magyar viszonylatban magas árak miatt – évek óta sokkal több a külföldi, elsősorban Európából érkező vendég. Hollandiából minden évben több mint tízezer látogatnak a rendezvényre, ahol több ezer francia, brit, olasz és német érdeklődő is megfordul.

32. ábra: Nagyobb fesztiválok látogatottsága

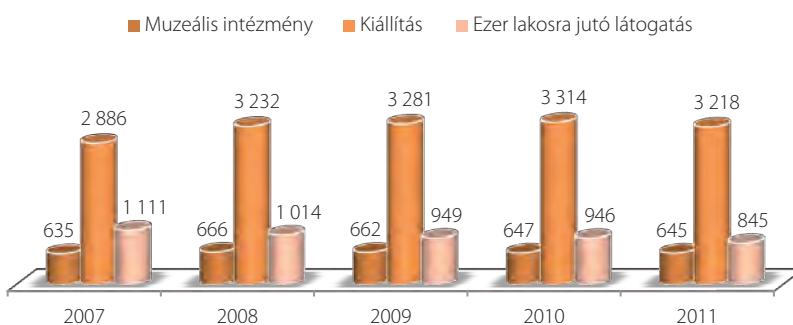

Forrás: Világgazdaság

4.3. Múzeumok

A hazai múzeumi szektor 1972 óta nem zárt olyan kedvezőtlen évet, mint 2011-ben.⁴³ A látogatók száma öt évvel korábban még meghaladta a 11 milliót, a vizsgált évben viszont a tárlatok már 2,5 millió fővel kevesebb érdeklődőt fogadtak. A szektor jelentős zsugorodása a szakemberek szerint magyarázható a kedvezőtlen gazdasági helyzet okozta fogyasztói lehetőségek beszűkülésével, az állandó kiállítások ingyenességének 2007. évi eltörlésével, a közgyűjteményeknél előírt bércsökkentésekkel, illetve a központi, pályázati és mecénási támogatások folyamatos mérséklődésével. A hiányzó pénzek nélkül ugyanis egyre nehezebb igazán nagy érdeklődésre számot tartó, világhírű kiállításokat Magyarországra hozni.

33. ábra: Múzeumi statisztika

Forrás: KSH

Az intézmények száma évek óta 650 körül alakult; a kiállítások száma viszont a 2007–2011 időszakban átlagosan évi 3%-kal nőtt, így 2011-ben 3 218 tárlatot nézhettek meg az érdeklődők. A múzeumi látogatások száma 2011-ben – 6,8%-kal mérséklődve az előző évhez képest – nem érte el a 8,5 millió főt. A vizsgált időintervallum alatt a múzeumok minden évben legalább félmillió látogatót veszítettek.

Az Emberi Erőforrások Minisztériumának adatai szerint a 2011-ben a legtöbb látogatót vonzó közgyűjtemény a Szépművészeti Múzeum volt, amelybe 367 ezer fő lépett be. Ez 28%-kal marad el az előző évi értéktől. Igaz, 2010-ben a múzeum sikert sikerre halmozott: nemzetközi vendégszereplései mellett kiállításainak (elsősorban reneszánsz tárlatának) köszönhetően bekerült a világ 100 leglátogatottabb intézménye közé.⁴⁴ A második egri Dobó István Vármúzeum 322 ezer, a harmadik Millenáris Park 275 ezer érdeklődött tartott számon. Az utóbbi a legnagyobb vesztesek közé tartozik: egy évvel korábban még 724 ezer látogatója volt. Akadnak olyan kiállítóhelyek is, amelyek a ked-

⁴³ Múzeumi apály: egyre fogy a közönség. HVG, 2012. december 8.

⁴⁴ Magyar múzeum a világranglistán. Magyar Múzeumok Online (http://www.magyar-muzeumok.hu/tema/195_magyar_muzeum_a_vilagranglistan).

vezőtlen tendencia ellenére képesek voltak növelni a belépők számát. Ilyen volt többek között a Magyar Nemzeti Galéria, a Magyar Zsidó Múzeum, a Terror Háza, illetve az ópusztaszeri Nemzeti Történelmi Emlékpark.

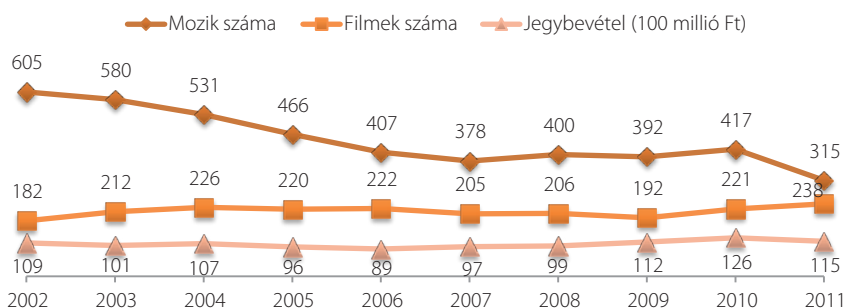
4.4. Filmalkotás és videó

A magyarországi filmipar helyzete az új évezredben meglehetősen változatosan alakult. A nemzetközi produkciók terén látványos fejlődés következett be. Az olcsó és szakképzett munkaerőnek, az ösztönző finanszírozási és adószabályoknak, a világszínvonalúan felszerelt filmstúdióknak, valamint a világ szinte bármelyik táját felidézni képes épületeknek és környezetnek köszönhetően egyre több szuperprodukciónak – bérmunkában vagy koprodukciónak történő – elkészítése köthető össze Magyarországgal. 2011-ben többek között a *Brad Pitt* névvel jegyzett *World War Z* és a *Robert Pattinson* főszereplésével játszódó *Bel Ami* című film forgatására került sor hazánkban. Míg a nagy stúdiók sokadszorra jönnek vissza kedvező tapasztalataik miatt, ezáltal hozzájárulva a hazai filmszakma sikeréhez – és a központi bevételekhez⁴⁵ –, addig a magyar nézőszámok, illetve filmkészítési mutatók éppen ellenkező trendet vázoltak fel. A gazdasági válság okozta források megcsappanása, a befagyasztott állami támogatások, valamint az intézményi rendszer átalakítása miatt az utóbbi időben egyre kevesebb magyar film készült. A központi pénzek leállításával a hazai művészfilmek és mozik rendkívül nehéz helyzetbe kerültek, több bezárni kényszerült. Többek között ez is hozzájárult ahhoz, hogy az évek óta amúgy is egyre csökkenő vetítési helyek száma 2011-ben látványosan zuhant, elveszítve a vetítésre alkalmas termék negyedét. Az év végén 315 mozi működött.

A mozilátogatási szokások nem vagy alig változtak az utóbbi években. A fő filmnézők a gyerekes szülők, illetve a nagycsaládosok, akik leginkább hétfői családi programként tekintenek a moziba járásra. (Ezt alátámasztják az animációs filmek magas nézőszámai is.) A szakemberek szerint a statisztika minden évben szorosan tükrözi a bemutatott filmek minőségét. Ebből a szempontból 2010 kedvezőbb évnél mutatkozott 2011-nél: az előbbi során közel 11 millió jegyet vettek az érdeklődők, 2011-ben azonban a nézőszám visszaesett 9,5 millió főre. A jegybevételek kisebb mértékben csökkentek, mint azt a nézők számának mérséklődése indokolta volna. Ennek oka, hogy az egyre népszerűbb 3D-s filmekre a mozi terhelő extraberuházások megtérülése miatt drágább jegyekkel lehet bejutni, mint a hagyományos előadásokra.

⁴⁵ A nemzetközi adatok alapján az ún. multiplikátorhatásnak köszönhetően a filmgyártási költsékek 160-300%-a jelenik meg gazdasági többletjövedelemként az adott országban. Magyarországon a beruházások 24-28%-a közvetlen adóbevételeként jelenik meg a költségvetésben. Forrás: Veszélyben Budapestwood. Figyelő, 2012/48.

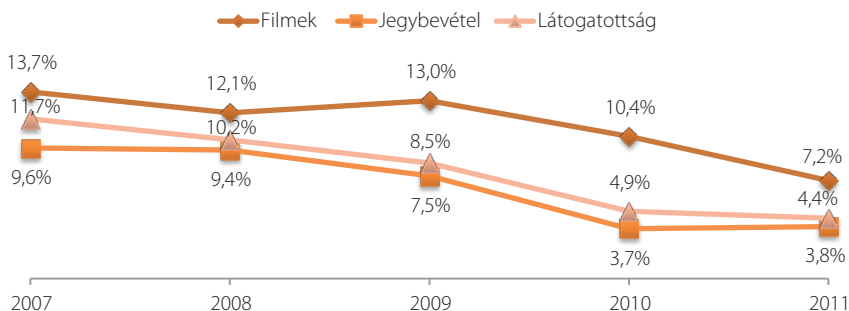
34. ábra: Mozistatisztika

Forrás: Nemzeti Filmiroda

Ennél jóval kedvezőtlenebb trend volt tapasztalható a magyar gyártású filmek körében. 2007-ben még 28 saját gyártású produkció közül válogathatott a közel 1,5 millió néző, akik összesen 927 millió forintot fizettek a jegyekért. Öt évvel később a mindössze 18 hazai alkotást 440 ezer fő tekintette meg; az ebből származó bevétel nem érte el az 500 millió forintot. Érdeemes összehasonlítani a 2007. és a 2011. évi legnézettebb magyar filmek nézettségi adatait. Az előbbi listát vezető filmet (*S.O.S. szerelem!*) az adott évben 239 ezren látták, míg a hasonló című – szintén az első helyen álló – későbbi produkciót (*S.O.S. Love*) mindössze közel 37 ezer néző tekintette meg. Az átlagos nézőszám a magyar filmeknél 2007-ben még 114 ezer körül alakult, öt évvel később pedig alig szárnyalta túl ennek a tizedét (14 200).

35. ábra: Magyar filmek súlya a moziműsorban

Forrás: Nemzeti Filmiroda

A digitális kalózkodás egyre növekvő problémát jelent a jogtulajdonosok számára. A nagy stúdiókat tömörítő amerikai szervezet (*Motion Picture Association of America*) szerint évente 58 milliárd dollárnyi bevételtől esik el a szórakoztatóipar az illegális hoz-

záféréseknek, letöltéseknek köszönhetően.⁴⁶ 2011-ben a *Másnaposok 2* című film első online elérhető illegális, az előadás alatt kamerával rögzített változatát egy magyarországi moziban rögzítették. Az incidens következményeként több stúdió hónapokig sújtotta hazánkat azzal, hogy a nemzetközi bemutató időpontjához képest hetekkel későbbre halasztotta a filmpremierek itthoni bemutatóját.

4.5. Rádió és televízió

4.5.1. Rádió

A különböző médiatípusok számának robbanásszerű növekedése ellenére a hazai rádiózás – egyelőre – sikeresen tartja népszerűségét. A számtalan televíziós program, a világháló és az azon megjelenő új sajtóorgánumok térhódításának következtében a legtöbb rádióadó megpróbált változtatni műsorstruktúráján, valamint igyekezett bővíteni az általa kínált szolgáltatási kört, például lehetővé tenni az online hallgatást vagy videókat közzétenni a honlapon. Ennek következtében a sokak által már temetett médiatípus hallgatottságának az új évezred elején tapasztalt csökkenése megállt. A rádióhallgatás továbbra is jelentős szerepet játszik az emberek életében; a legtöbben hét közben kora reggel, délelőtt és a kora délutáni órákban hallgatják valamelyik csatornát. A GfK Hungária-Ipsos felmérése szerint⁴⁷ 2011-ben a naponta rádiózók száma a 15 évesnél idősebb lakosság körében megközelítette a 6,5 milliót. (A 2007–2009 közötti időszakban ez a mutató kissé magasabb volt, megközelítve a 7 millió főt.) A felmérési adatok szerint a magyarok háromnegyede kapcsolja be napi rendszerességgel a készüléket. A többség háttérrádiózást folytat, átlagosan több mint 4 órán keresztül hallgatja a különböző tartalmakat, leginkább zenét.

A hallgatottsági rangsort 2011 szeptemberében⁴⁸ a Kossuth Rádió vezette, a csatornának naponta átlagosan 1,37 millió hallgatója volt. Ettől 20 ezerrel maradt el a Neo FM, további 50 ezerrel pedig a Class FM. (A 2008–2009-es állapothoz képest a Kossuth két hellyel előrébb lépett, igaz, akkor még ezen adók „elődei”, a Sláger és a Danubius Rádió szerepeltek a listán. A Kossuth ugyanis a korábbi évekkel ellentétben már a fővárosban is felveszi a versenyt a kereskedelmi csatornákkal.) A fiatalabb (15–49 közötti) korosztályt tekintve a Class FM és a Rádió 1 volt a sorrend. Az utóbbi a fővárosban és a nagyvárosokban a legnépszerűbb állomásnak bizonyult.

A rádiók műsoridejét a következő műsortípusok szerint elemezzük: zene, híregazdaság-politika, kultúra, egyéb és sport. A közszolgálati rádiókban 2007 óta folyamatos a zene térnyerése; 2011-ben már közel 16 ezer órában (a műsoridő 52%-a) ilyen tartalmat sugároztak. A közélettel, politikával kapcsolatos műsorok súlya érdemben nem változott (30%). Az irodalmi és művészeti programokra szánt időtartam a vizsgált öt évben a felére csökkent, és már csak 13%-ot ért el az adásidőből. Ehhez hasonlóan mér-

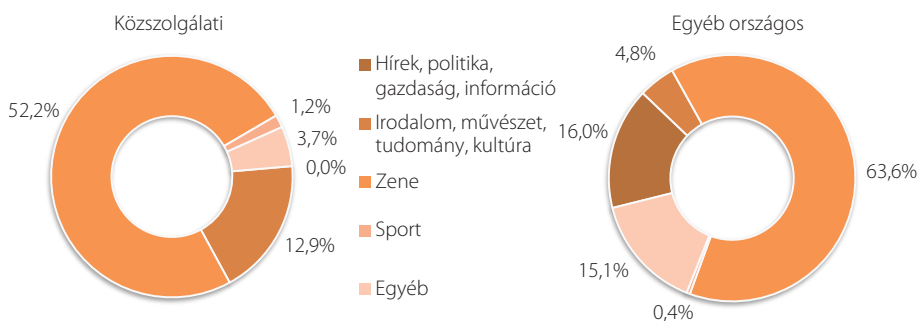
⁴⁶ Bajban Hollywood. Figyelő, 2012/32.

⁴⁷ Nem falja fel a net a rádiót. Népszabadság, 2011. november 9.

⁴⁸ Szonda-Ipsos, GfK rádiós közönségmérés, 2011. szeptember.

séklődött a sportra szánt időmennyiség is. A legkevesebb ilyen információt (267 óra) 2010-ben hallhatott a közönség, a következő évben harmadával emelkedett a testmozgással kapcsolatos műsoridő (amely még így is alig 1%-ot képviselt).

36. ábra: Rádióműsorok megoszlása az országos rádiókban (2011)

Forrás: KSH

Az egyéb országos kereskedelmi rádiók általában kisebb műsoridővel és a fentiekől eltérő műsorszerkezettel dolgoznak. Adásidejük kétharmadában zenét sugároznak, bár az utóbbi években a politikai, gazdasági és közéleti, valamint az egyéb programok javára ennek csökkent a szerepe. 2011-ben az országos kereskedelmi adók műsoraik 16%-át (2 800 órát) szentelték közéleti tartalomnak (87%-kal többet, mint előző évben), 15%-át pedig az egyéb kategóriába eső programoknak (ami négyszerese a 2010-es adatnak). A kultúrának és a sportnak ebben az évben is kevesebb idő jutott, mint egy évvel korábban (az előbbi 58%, az utóbbi 24%-kal mérséklődött).

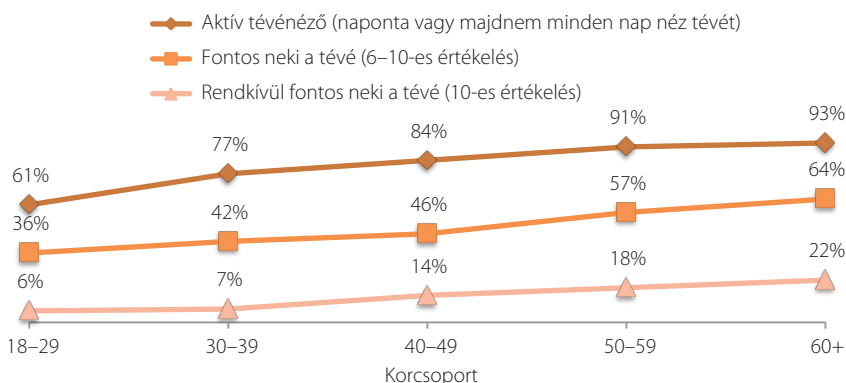
4.5.2. Televízió

A televízió a legnépszerűbb médiatípus a felnőtt magyar lakosság körében; a választókorúak 85%-a naponta vagy majdnem minden nap néz tévét. A Századvég Alapítvány 2011. évi kutatásából⁴⁹ kiderült, hogy az internetezés és a televíziózás ellentétes irányú trendet követ: míg az előbbire szánt idő a kor előrehaladtával csökken, az utóbbi esetében meredeken nő. A kutatási eredmények alapján a 18–29 évesek 61%-a néz napi rendszerességgel tévét, a 60 felettek körében ez az arány már 93%. Az aktív tévénézők táborában nincsenek jelentős különbségek a különböző végzettségi szinteket tekintve. A nyolc általánossal rendelkező fogyasztók 91, a főiskolai, egyetemi diplomát szerzők 83%-a ül le minden nap a készülék elé. A jelentés szerint a nők egy kicsit többet tévéznek, mint a férfiak (86% és 84%), illetve e téren a vidéki városi, falusi közönség is előnyben van a

⁴⁹ Médiafogyasztási trendjelentés 2011. Századvég Alapítvány.

fővárosiakkal szemben (88% és 77%).⁵⁰ A kutatásban a mennyiségi dimenziók mellett minőségi tényezőket is vizsgáltak: a válaszadókat arról faggatták, hogy milyen mértékben ragaszkodnak az adott médiatípushoz. A televízió esetében az 1–10-ig terjedő skálán adott válaszok alátámasztották a mennyiségi kérdésnél tapasztaltakat: minél idősebb valaki, annál jobban ragaszkodik ehhez az időtöltéshez. Ez az ún. médiakötődési index az egy évvel korábbi felméréshez képest fél osztállyal csökkent, vagyis 2011-ben kevésbé ragaszkodtak a fogyasztók a tévézéshez, mint 2010-ben.

37. ábra: A tévézés minőségi és mennyiségi dimenziói életkori csoportok szerint

Forrás: Médiafogyasztási trendjelentés 2011, Századvég Alapítvány

Egy másik felmérés szerint⁵¹ a lakosság 22%-ának volt olyan digitális készüléke, amely alkalmas videotartalmak letöltésére is. Ezzel együtt tovább emelkedett a két vagy több készülékkel rendelkező nézők aránya; 2011-ben már a fogyasztók 57%-ának a birtokában volt egyszerre több tévé. A televíziós vételi módok tekintetében egyértelmű a digitális típus térnyerése; míg az analóg földi vétel népszerűsége 3%-kal (14%-ra) csökkent egy év alatt, addig a digitális vételt alkalmazók aránya 5%-kal nőtt (48%-ra). Tovább növekedett a magyar nyelven elérhető tartalmak változatossága, 2010 decemberében 91 csatorna volt elérhető, számuk a következő év közepére 101-re emelkedett.

A választási lehetőségek növekedésének következtében a tévézési szokások módosultak: bár a vizsgált évben a nézők számát tekintve még az országos lefedettségű közszolgálati és kereskedelmi adók domináltak, a tematikus és egyéb csatornákra naponta szánt átlagos tévézési idő (2,5 óra) már meghaladta a három országos földi adót (2,25 óra). A csúcsidezőszak minden célcsoporttól független és évek óta változatlan; este 9 óra körül ülnek a legtöbben a képernyők előtt.

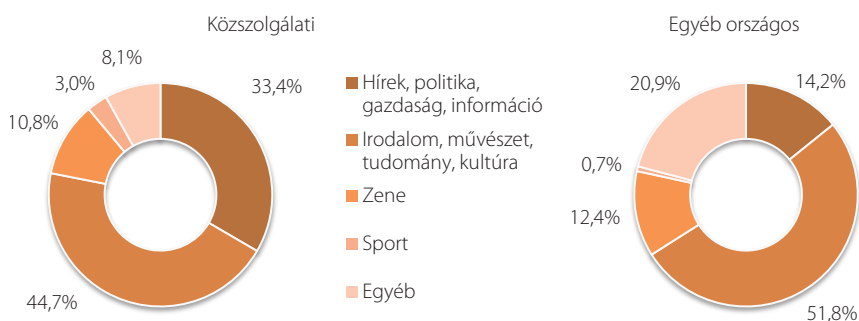
A műsorkínálatot – a korábbi évekhez hasonlóan – mindkét csatornatípuson a szóra-

⁵⁰ Budapesten az így felszabaduló időt inkább netezésre fordítják. Az internet folyamatos térnyerése következtében a fővárosban a két médiafogyasztási forma már szinte azonos népszerűségnek örvend.

⁵¹ Alapozó Felmérés, AGB Nielsen Médiautató Kft. Forrás: A magyar televíziós piac 2011-ben. Digitális lap, 2012. 3–4. szám.

koztató programok vezették 2011-ben. Ezen belül a sorozatok, tévé- és animációs filmek, színházi közvetítések bizonyultak a legnépszerűbbnek: a közcsatornák sugárzási idejének 19, míg a kereskedelmi adóknál ennek 27%-át tették ki. A hírek, politika, gazdaság és információ csoport a közszolgálati adókon a műsoridő harmadát töltötte ki. A kereskedelmi adókon ezt megelőzik az egyéb kategóriába eső látványosok (21%). Az előbbieket esetében a szűk értelemben vett művészetekkel, tudománnyal és kultúrával foglalkozó műsorok szintén jelentős súlyt képviselnek (16%), az utóbbinál ezt a mozifilmek pótolják (13%).

38. ábra: Tévéműsorok kínálatának megoszlása az országos csatornákon (2011)

Forrás: KSH

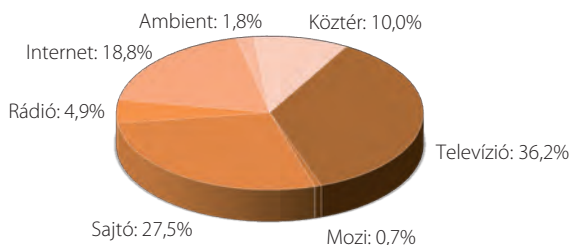
A nézők által a különböző műsортípusokra szánt idő alapján szintén a szórakoztató műsorok, sorozatok kerültek az első helyre (a műsorszerkezethez hasonló aránnyal). A fogyasztási lista második helyére a hír- és információs műsorok kerültek; a közcsatornánkon 33%, a kereskedelmi adókon 20% körüli értékkel. Általánosan megállapítható, hogy a kínálathoz képest népszerűbbnek mutatkoztak a mozifilmek, a nem zenei szórakoztató adások és a sportműsorok. A kereskedelmi csatornákon a fentiekhez csatlakoztak a hír- és gazdasági műsorok is. Az adott évben a nézők ugyanakkor a kínálatnál kevesebb figyelmet fordítottak a művészet, tudomány, kultúra; a vallás, valamint – a közcsatornánkon – a zene tárgykörébe tartozó adásokra.

4.6. Hirdetés, reklám

A reklámkiadások Magyarországon 2008 óta folyamatosan csökkennek. A korábban meggyőző ütemű, átlagosan évi 10%-os bővülés csúcspontjaként ebben az évben a marketingköltségek elérték a 200 milliárd forintot. A gazdasági válság következményeként azonban a vállalatok költségeik csökkentésére kényszerültek, ami behatárolta a reklámokra fordított kiadásukat. Ennek hatásaként a piac 160 millió forintot produkálva csaknem 20%-kal csökkent 2009-ben. A Magyar Reklámszövetség által közölt reklámköltségi adatok gyűjtési módszertanának változása nem teszi lehetővé a 2011-es értékek

sematikus összehasonlítását a korábbi értékekkel, ám a piac nagysága és az egyes média-típusok részesedése fontos információkkal szolgál. A szövetség szerint a vizsgált évben a szektor teljesítménye 151,5 milliárd forint volt, amelyből a televízió 55, a sajtó 42, az internet pedig 29 milliárd forinttal részesült.

39. ábra: Reklámtorta (2011)

Forrás: Magyar Reklámszövetség

A különböző médiatípusokat tekintve a tévés piac reklámbevétele – a Magyar Elektronikus Műsorszolgáltatók Egyesületének adatai szerint – 6%-kal csökkent 2010-hez képest. Az összeg nagy része ugyan még mindig az országos csatornákhöz kerül, de ennek mértéke folyamatosan csökken. A rádiós piac lassú, óvatos növekedésnek indult, és a mozi is növelni tudta releváns bevételeit. A nyomtatott sajtó reklámpiac a rendelkezésre álló adatok szerint közel 5%-kal csökkent 2011-ben. A változás mértéke elsősorban tájékoztató jellegű, ugyanis a Magyar Lapkiadók Egyesülete 2011-ben első alkalommal publikálta sajtó számításait a korábbi évek becsléseivel szemben. A közterületi és online piac növekedésre volt képes a vizsgált időszakban; az előbbi 8, az utóbbi 12%-kal gyarapodott.

A listára felkerült egy új kategória, az ún. ambient reklám, amely a nem hagyományos hirdetési felületeket gyűjti egybe. Ezek a fogyasztót a saját környezetében, nem várt módon és formában képesek befolyásolni. A hasonló média reklámbevétele a vizsgált évben elérte a 2,8 milliárd forintot. A Gemius *AdMonitorának* 2011 első félévében készített felmérése szerint⁵² a hasonló reklámfelületen leginkább érintett hazai ágazatok a pénzügyi, biztosítási szektor (31%), a telekommunikációs szektor (23%) és az autóipar (13%).

4.7. Információ és kommunikáció

Az információs társadalom rohamos fejlődése Magyarországon szinte minden téren nyomon követhető. A KSH adatai⁵³ szerint 2011-ben a háztartások közel 70%-a rendel-

⁵² A felmérés eredményei elérhetők: http://www.mediapiac.com/_downloaddoc.php?docid=34&mode=articles.

⁵³ IKT-eszközök és használatuk. KSH, 2012. december.

kezett valamilyen típusú (asztali, hordozható vagy kézi) számítógéppel. A hordozható készülékek elterjedtsége 2007 óta megháromszorozódott, a vizsgált évben a lakhelyek csaknem harmadában fellelhető volt ilyen eszköz. Internet-hozzáféréssel a lakosság két-harmada rendelkezett, ami 27 százalékpontos növekedést jelent négy év alatt. Ezen belül a széles sávú kapcsolódási mód dominált (93%).

A vállalati szektorban – az előző évhez hasonlóan – 92%-os volt a számítógép- és 89%-os az üzleti célú internethasználati arány. Ez a mutató a cégmérettel egyenes arányban növekszik; a nagyvállalatok szinte kivétel nélkül alkalmaznak hasonló eszközöket. Ezzel ellentétben nem mutatkozik lényeges különbség a használt szoftverek tekintetében. Különböző internetes böngészőket és office szoftvereket a vállalkozások 71%, illetve 47%-a alkalmaz a működése során. Az internet-hozzáférési pontok száma minden kapcsolattípus esetében növekedett 2010-hez képest. 2011-ben a cégek 39%-a xDSL rendszert használt, de jelentős volt a mobil széles sávval kapcsolódók aránya is (22%). A vállalkozások 60%-ának, az internetkapcsolattal rendelkezők 67%-ának volt saját honlapja, ami 4 százalékpontos javulást jelent egy év alatt. A cégek egynegyedének esetében lehetett igénybe venni elektronikus kereskedelmi szolgáltatást. A termékek és szolgáltatások online megrendelhetősége szempontjából a szálláshely-szolgáltatás és a vendéglátás ágazata szerepelt a legjobban (62%).

A közigazgatásban a számítógépek állománya 2009–2011 között 4%-kal csökkent. Az új hordozható eszközök száma azonban tovább növekedett, az önkormányzatok esetében a bővülés üteme 10%-os volt. A vállalatokhoz hasonlóan az xDSL kapcsolattípus a legelterjedtebb (52%), viszont a mobilinternet aránya is emelkedik (39%), ennek széles sávú verzióját az államigazgatási intézmények 55%-a alkalmazza. Az állami intézmények 88%-a rendelkezett saját honlappal, az önkormányzatok 56%-a volt elérhető a világhálón. Az információs célú kiadásokat vizsgálva 16%-os csökkenés volt tapasztalható a 2009–2011 közötti időszakban, a hardver- és szoftverberuházások egyharmaddal mérséklődtek.

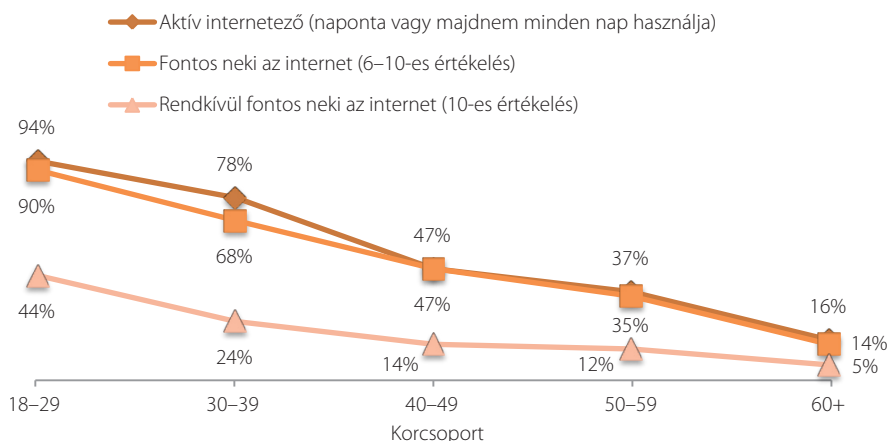
A közügyekhez kapcsolódóan meg kell vizsgálnunk az e-közigazgatás alakulását is. A technológia fejlődése és a kapcsolódó igény növekedésének következtében fokozatosan emelkedik az elektronikus formában beszerezhető információk és elintézhető ügyek száma. A KSH által lefolytatott 2011. évi felmérés alkalmával a lakosság 52%-a információszerzésre, 36%-a űrlapletöltésre, 25%-a pedig űrlap-visszaküldésre (azaz valódi e-ügyintézésre) használta a világhálót. Adóbevallását a megkérdezettek 17%-a intézte elektronikus úton. A vállalkozások 93%-a vette igénybe az internetet valamilyen hivatalos ügyintézésrel kapcsolatos információszerzésre. A kapcsolattal rendelkező cégek 83%-a végzett valódi e-ügyintéztést. Kedvező tendencia, hogy a hasonló vállalkozások több mint fele intézte közigazgatási dolgait teljes mértékben ezen a csatornán keresztül. Ez a mutató 7 százalékponttal magasabb, mint egy évvel korábban. Ezen a téren a pénzügyi, biztosítási tevékenységgel foglalkozó gazdasági társaságok a legaktívabbak (78%).

Az internet folyamatos térnyerése ellenére a technológia megítélése a magyar lakosság körében még mindig meglehetősen vegyes. A 2011. évi Médiafogyasztási trendjelentésből⁵⁴ kiderül, hogy a lakosság 40%-a (majdnem) napi rendszerességgel csatlako-

⁵⁴ Századvég Alapítvány.

zik a világhálózhoz, ugyanakkor ennél kissé többen (42%) egyáltalán nem élnek ezzel a lehetőséggel. Az utóbbi negatív csúcsnak számít az összes médiatípus tekintetében. A legaktívabb korosztályokat összevetve viszont éppen a net a győztes: a 18–29 közötti korosztály 94%-a rendszeresen böngészik online tartalmakat. Minél fiatalabb valaki, annál gyakrabban hódol e szenvedélynek. A 30–39 közöttiek 78%-a tevékeny ezen a téren, míg a 60 felettieknek csupán 16%-ára igaz ez az állítás. Az egyes médiatípusok közül az internethasználat esetében mutatkoznak a legnagyobb különbségek a végzettségtől függően. A 8 általánossal rendelkezőknek mindössze 8%-a aktív felhasználó, a diplomások esetében ugyanez az arány 65%. Nem meglepő, hogy Budapest kiemelkedik a települések közül az internet népszerűségének tekintetében. A fővárosban pontosan kétszer annyian csatlakoznak rendszeresen a nethez (70%), mint a vidéki városokban (35%). A községekben élők 30%-a vallja magát aktív felhasználónak. A világhálón való szörfözés inkább férfidolog: az urak több mint felére, a hölgyek 35%-ára igaz, hogy gyakran ül a gép elé.

40. ábra: Az internetezés minőségi és mennyiségi dimenziói életkori csoportok szerint

Forrás: Médiafogyasztási trendjelentés 2011, Századvég alapítvány

A minőségi dimenziókat tekintve az internet megosztó jellege ismét erőteljesen megmutatkozik. A világhálót többen (14%) gondolták rendkívül fontosnak, mint a rádiót (10%) vagy a nyomtatott sajtót (12%), ám azok aránya is kiugróan magas, akik számára ez a médiatípus semmit nem jelent (40%). Azt, hogy az internet iránt nehéz semlegesnek maradni, jól tükrözi, hogy ezek aránya (7%) ennél a kategóriánál jóval elmarad a többiek átlagától (18%).

A gazdaságnak kevés olyan ága volt, amely a 2009–2011 időintervallumban növekedésre volt képes. Az internetes kiskereskedelem ezen kivételek közé tartozik. A GKIeNET–T-Mobile jelentése⁵⁵ szerint míg a hazai kiskereskedelem a fenti időszakban

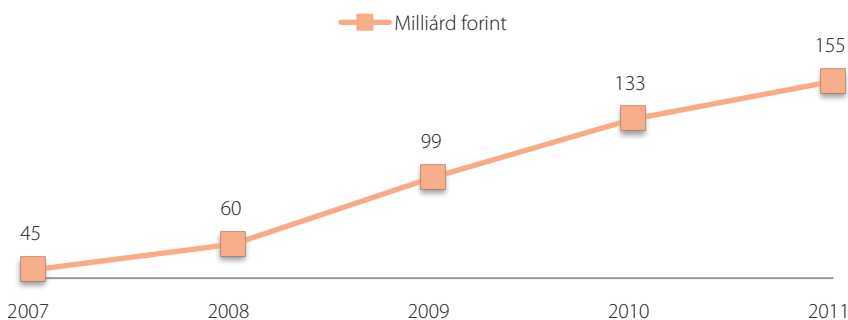
⁵⁵ Jelentés az internetgazdaságról. GKIeNET–T-mobile, 2012. május.

stagnált, az e-kereskedelem évente átlagosan 25%-kal bővült (azaz továbbra is exponenciális növekedést produkált). A 2011-ben lebonyolított 155 milliárd forintos áruforgalom a teljes hazai kiskereskedelmi szektor 2,5%-át teszi ki.

Az internetezők döntő többsége (80%-a) vásárlás előtt tájékozódik a neten, 35%-uk (kb. 1,4 millió fő) pedig ezen az úton vásárol is. A kínálati oldalt tekintve a magyar webáruházakban a legnagyobb értékben eladott termékek közé változatlanul az élelmiszerek és az ilyen jellegű termékek tartoznak, majd következnek a számítástechnikai, valamint a szórakoztató elektronikai és műszaki cikkek. A könyv, újság, magazin kategóriát a rendkívül gyors ütemben fejlődő ruházati termékek követik.

Kissé más képet mutat a fenti lista, amennyiben a vásárlók internetes vásárlásaira kérdezzük rá terméktípusok szerint.⁵⁶ A felmérés szerint a vizsgálatot megelőző egy év során a megkérdezettek 45%-a vásárolt könyvet, 36%-a ruházatot és sportfelszerelést, 33%-a pedig utazással, szállásfoglalással kapcsolatos szolgáltatást. Szintén népszerű volt a jegyvásárlás: a válaszadók 27%-át érintette ez a kategória. Egy online vásárlás átlagos értéke a vizsgált évben 7 000 forint körül alakult. A magyar fogyasztók érzékenységét tükrözi, hogy évek óta folyamatosan emelkedik a személyes átvétel – leginkább az utánvét – aránya. A bankkártyával történő fizetés egyre népszerűbbé válik, ám még mindig csak 5%-át teszi ki az összes kiskereskedelmi tranzakciónak.

41. ábra: Online kiskereskedelmi forgalom

Forrás: GKIeNet

⁵⁶ I. m. (53).

Felhasznált irodalom jegyzéke

- A magyar televíziós piac 2011-ben. Digitális lap, 2012. 3–4. szám. – <http://www.mediapiac.com/digitalis-lap/2012-3-4-szam/A-magyar-televizios-piac-2011-ben/957/> (2013. november 7.)
- Áfacsapdában a magyar e-könyvek piaca. VG online, 2012. augusztus 13. – <http://www.vg.hu/vallalatok/afacsapdaban-a-magyar-e-konyvek-piaca-382835> (2013. november 7.)
- Bajban Hollywood. Figyelő, 2012/32.
- Bázisugrás. HVG, 2012. augusztus 25.
- The Creative Industries Mapping Document. UK Government, Department of Culture, Media and Sport (DCMS), 1988.
- Csökken a könyvforgalom Magyarországon. Cultura.hu, 2012. március 29. – <http://cultura.hu/aktualis/cokken-a-konyvforgalom-magyarorszagon/> (2013. május 23.)
- Digital Music Report 2012, IFPI – <http://www.ifpi.org/content/library/dmr2012.pdf> (2013. november 7.)
- Ekkora volt a reklámtorta 2011-ben. Kreatív Online, 2012. március 21. – http://www.kreativ.hu/reklam/cikk/ekkoravolt_a_reklam torta_2011_ben (2013. június 13.)
- Érdeklődés helyett élcelődés: a magyar film 2011 igazi vesztese. Népszabadság, 2012. március 2.
- Fájlmegosztás és üzlet: ha ingyen van a zene, ki fizeti meg a zenészeket? hvg.hu, 2010. március 30. – http://hvg.hu/gazdasag.nemzetkozi/20100330_fajlmegosztas_zeneipar_digitalis_korszak (2013. november 7.)
- gemiusAdMonitor 2011. Gemius – http://www.mediapiac.com/_downloaddoc.php?docid=34&mode=articles (2013. november 7.)
- GfK rádiós közönségmérés, Szonda-Ipsos, 2011. szeptember – <http://www.ipsos.hu/site/assets/Fotok/sajtokozlemenyt2011szeptember2.ppt> (2013. november 7.)
- Guide on Surveying the Economic Contribution of the Copyright-Based Industries. World Intellectual Property Organization, Geneve, 2003
- Három gyenge láb. Népszabadság, 2011. augusztus 25.
- IKT-eszközök és használatuk. KSH, 2012. december.
- Jelentés az internetgazdaságról. GKIeNET–T-mobile, 2012. május.
- Jobban bízunk, érte megyünk – így vásárolunk a neten. hvg.hu, 2012. május 24. – http://hvg.hu/tudomany/Jobban_bizunk_erte_megyunk_igy_vasarolunk__FH882K (2013. november 7.)
- Jó a reklámunk Los Angelesben. Világgazdaság, 2012. szeptember 10.

- Kultúrstatistikai adattár, 2000–2010. KSH, 2011
- Különös és szigorúan titkos a magyar mozipiac. Népszabadság Online, 2012. december 24. – http://nol.hu/kult/20121224-sokismeretlenes_egenlet (2013. június 11.)
- Magyar múzeum a világranglistán. Magyar Múzeumok Online, 2011. április 19. – http://www.magyardmuzeumok.hu/tema/195_magyar_muzeum_a_vilagranglistan (2013. november 7.)
- Magyar Statisztikai Évkönyv, 2011. KSH, Budapest, 2012
- Majd hétmillióan olvasnak újságot. A magyar sajtópiac 2011-ben. Digitális Lap, IX. évfolyam 3–4. szám – <http://www.mediapiac.com/digitalis-lap/2012-3-4-szam/Majd-hetmillioan-olvasnak-ujsagot/956/> (2013. május 22.)
- Megáll még nálunk a turnébusz? Világgazdaság, 2012. november 13.
- Meglátszik majd a megszorítás? Világgazdaság, 2012. augusztus 6.
- Megmaradt népszínháznak. Népszabadság, 2011. július 27.
- Meló, dráma. HVG, 2011. augusztus 27.
- Mélybe zuhant a mozik látogatottsága. Index, 2012. szeptember 15. – http://index.hu/kultur/2012/09/15/melybe_zuhant_a_mozik_latogatottsaga/ (2013. június 11.)
- Médiafogyasztási trendjelentés 2011. Századvég Alapítvány – <http://www.google.hu/url?sa=t&rct=j&q=m%C3%A9diafogyaszt%C3%A1si+trendjelent%C3%A9s+2011&source=web&cd=1&ved=0CC0QFjAA&url=http%3A%2F%2Fwww.szazadveg.hu%2Ffiles%2Fhirek%2Fmediafogyasztas.pdf&ei=s4W4UY6fGovW4ATan4Ag&usq=AFQjCNEfDy0tJL0UVjTW3rscj9jNk-KVqA> (2013. június 12.)
- Múzeumi apály: egyre fogy a közönség. HVG, 2012. december 8.
- Nem falja fel a net a rádiót. Népszabadság, 2011. november 9.
- Arnold Plant: The Economic Aspects of Copyright in Books. *Economica*, 1. 1934., p. 167–195.
- Penyigey Krisztina – Munkácsi Péter: A szerzői jogi alapú ágazatok gazdasági súlya Magyarországon. MSZH, Budapest, 2005
- Penyigei Krisztina: A szerzői jogi ágazatok gazdasági súlya Magyarországon. MSZH, Budapest, 2010
- Simon Dorottya – dr. Pusztaszeri Katalin – dr. Tarr Péter: A szerzői jogi alapú ágazatok gazdasági súlya Magyarországon 3. SZTNH, Budapest, 2012
- Stephen E. Siwek–Harold W. Furchtgott-Roth: Copyright Industries in the U.S. Economy. International Intellectual Property Alliance, Economics Incorporated, 1990.
- Szemmel látható pénzek termékelhelyezéséből. Kreatív Online. 2012. március 1. – http://www.kreativ.hu/cikk/szemmel_lathato_penzek_termekelhelyezesbol (2013. június 13.)

Színpadi szórakoztatás. KSH, 2012. szeptember – <http://www.ksh.hu/docs/hun/xftp/idoszaki/pdf/szinhasz11.pdf> (2013. november 7.)

Túl drágák az e-könyvek. Cultura.hu, 2012. augusztus 16. – <http://cultura.hu/sub-kultura/tul-dragak-az-e-konyvek/> (2013. november 7.)

WIPO Studies on the Economic Contribution of the Copyright Industries – Overview. World Intellectual Property Organization, 2013 – http://www.wipo.int/export/sites/www/copyright/en/performance/pdf/economic_contribution_analysis_2012.pdf (2013. november 7.)

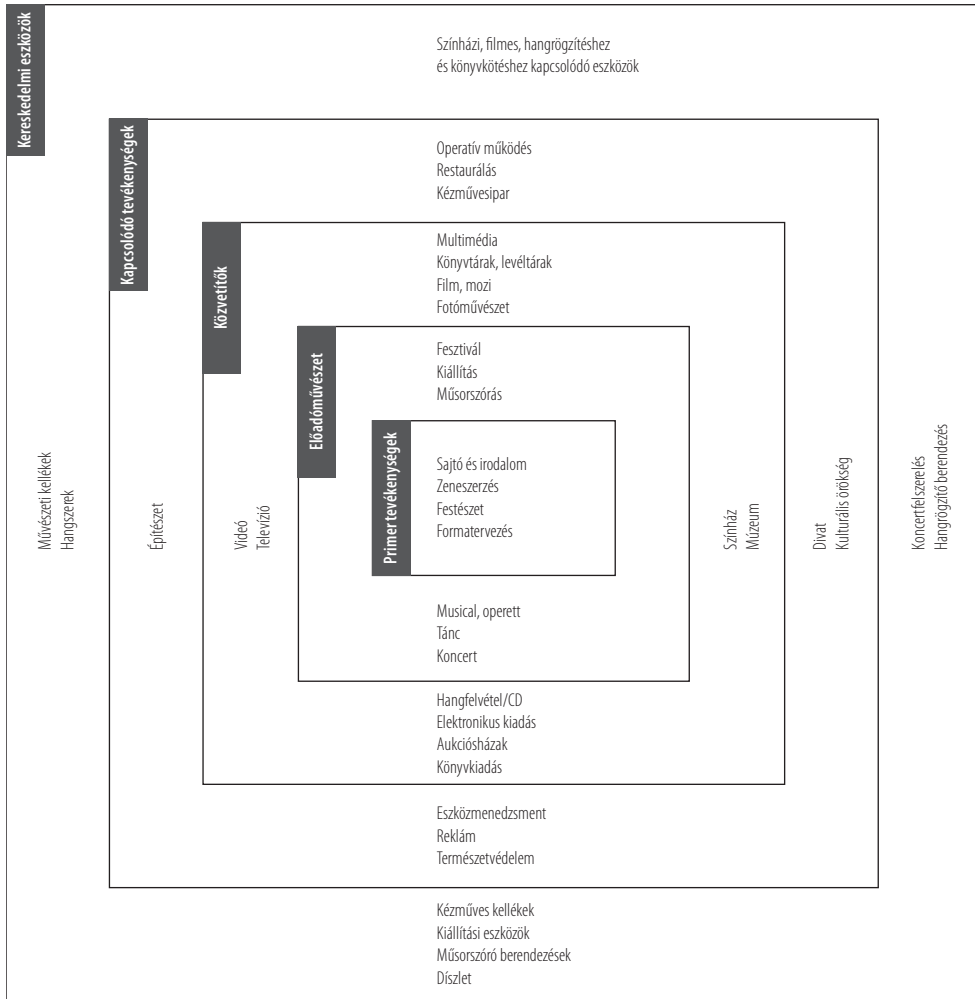
Veszélyben Budapestwood. Figyelő, 2012/48.

Veszteségesek voltak a lapkiadók. Napi gazdaság, 2012. június 18.

Mellékletek

1. melléklet

A számításba vett szerzői jogi ágazatok csoportjai

Forrás: Guide on Surveying the Economic Contribution of the Copyright-Based Industries

2. melléklet

Szerzői jogi tevékenységcsoportok a WIPO-metodika és a magyar vizsgálat szerint

KATEGÓRIA	TEVÉKENYSÉGCSOPORT	
	WIPO	Magyarország
I. Primer szerzői jogi ágazatok	<ul style="list-style-type: none"> – sajtó és irodalom – zene, színművek, opera – filmalkotás és videó – rádió és televízió – fotóművészet – szoftver és adatbázis – <u>vizuális és grafikus művészet</u> – reklám – közös jogkezelő szervezetek 	<ul style="list-style-type: none"> – sajtó és irodalom – zene, színművek, opera – filmalkotás és videó – rádió és televízió – fotóművészet – szoftver és adatbázis – hirdetés, reklám – szakmai érdekképviseleti szervezetek
II. Szerzőijog-függő technikai háttér-ágazatok	<ul style="list-style-type: none"> – televíziókészülék, rádió, képmagnó, CD-lejátszó, DVD-lejátszó, kazettás magnó, elektronikus játék lejátszására és hasonlóra alkalmas készülék gyártása, kis- és nagykereskedelme – számítógép gyártása, kis- és nagykereskedelme (értékesítése és kölcsönzése) – hangszer gyártása, kis- és nagykereskedelme (értékesítése és kölcsönzése) – fényképezési eszköz és moziberendezés gyártása, kis- és nagykereskedelme (értékesítése és kölcsönzése) – fénymásoló gyártása, kis- és nagykereskedelme (értékesítése és kölcsönzése) – üres rögzítőeszköz gyártása, kis- és nagykereskedelme – papír gyártása, kis- és nagykereskedelme 	<ul style="list-style-type: none"> – televíziókészülék, rádió, képmagnó, CD-lejátszó, DVD-lejátszó, kazettás magnó, elektronikus játék lejátszására és hasonlóra alkalmas készülék gyártása – számítógép gyártása – hangszer gyártása – fényképezési eszköz és moziberendezés gyártása – fénymásoló gyártása – üres rögzítőeszköz gyártása – szerzőijog-függő papír gyártása – szerzői joghoz kapcsolódó kölcsönzés – szerzőijog-függő ágazatok kis- és nagykereskedelme

A SZERZŐI JOGI ÁGAZATOK GAZDASÁGI SÚLYA MAGYARORSZÁGON 4.

<p>III. Részlegesen szerzői jogi ágazatok</p>	<ul style="list-style-type: none"> - ruházat, textil- és cipőárak - ékszerek és érmék - egyéb kézműves áruk - bútor - háztartási eszközök, porcelán és üveg - tapéta és szőnyeg - játékok és számítógépes játékok - építészeti, mérnöki tervezés, elemzés - enteriőrök tervezése (lakberendezés) - múzeumok 	<ul style="list-style-type: none"> - ruházat, textil- és cipőárak - ékszerek és érmék - egyéb kézműves áruk - bútor - háztartási eszközök, porcelán és üveg - tapéta és szőnyeg - játékok - építészeti, mérnöki tervezés, elemzés - múzeumok - részlegesen szerzői jogi ágazatok kis- és nagykereskedelme
<p>IV. Egyéb kiszolgáló ágazatok</p>	<ul style="list-style-type: none"> - általános kis- és nagykereskedelem - általános szállítás - telefon és internet 	<ul style="list-style-type: none"> - általános kis- és nagykereskedelem - szállítás, raktározás, távközlés

3. melléklet

A 2014. évi vizsgálat során alkalmazott copyrightfaktorok

Megnevezés	Copyrightfaktor
Primer szerzői jogi ágazatok	1,000
Sajtó, irodalom	1,000
Zene, színművek, opera	1,000
Filmalkotás, videó	1,000
Rádió, televízió	1,000
Fotóművészet	1,000
Szoftver, adatbázis	1,000
Hirdetés, reklám	1,000
Szakmai érdekképviseleti szervezetek	1,000
II. Szerzőijog-függő technikai háttérágazatok	
Szórakoztató elektronikai termékek	1,000
Számítógép gyártása	1,000
Hangszer gyártása	1,000
Fényképezési eszköz és moziberendezés gyártása	1,000
Fénymásoló gyártása	1,000
Üres rögzítőeszköz gyártása	1,000
Szerzői művekkel kapcsolatos papír gyártása	1,000
Szerzői művekkel kapcsolatos fogyasztási cikkek kölcsönzése	1,000
Szerzőijog-függő ágazatok kis- és nagykereskedelme	1,000
III. Részlegesen szerzői jogi ágazatok	
Ruházat, textil- és cipőárúk	0,005
Ékszerek és érmék	0,250
Egyéb kézműves áruk	0,400
Bútor	0,050

A SZERZŐI JOGI ÁGAZATOK GAZDASÁGI SÚLYA MAGYARORSZÁGON 4.

Háztartási eszközök, porcelán, üveg	0,005
Tapéta, szőnyeg	0,020
Játékok	0,500
Építészet, mérnöki tervezés, elemzés	0,100
Múzeumok	0,500
Részlegesen szerzői jogi ágazatok kis- és nagykereskedelme	0,050
IV. Egyéb kiszolgáló ágazatok	
Általános kereskedelem	0,066
Általános szállítás, raktározás, távközlés	0,066

4. melléklet

Szerzői jogi tevékenységek a magyar statisztika TEÁOR'08 rendszerében

Jel	Megnevezés
I. KATEGÓRIA: PRIMER SZERZŐI JOGI ÁGAZATOK	
5811	Könyvkiadás
5813	Hetente legalább négyszer megjelenő újságok, lapok, folyóiratok
5814	Heti négynél kevesebbszer megjelenő újságok, lapok, folyóiratok
5819	Egyéb kiadói tevékenység
1811	Napilapnyomás
1812	Nyomás
1814	Könyvkötés
1813	Nyomdai előkészítő tevékenység
7430	Fordítás, tolmácsolás
6391	Hírügynökségi tevékenység
9101	Könyvtári, levéltári tevékenység
4761	Könyv-kiskereskedelem
4762	Újság-, papíráru-kiskereskedelem
Sajtó és irodalom	
5920	Hangfelvétel-kiadás
1820	Egyéb sokszorosítás
9001	Előadó-művészet
9002	Előadó-művészeti kiegészítő tevékenység
9004	Művészeti létesítmények működtetése
9003	Alkotóművészet
9321	Vásári, vidámparki szórakoztatás
9329	Máshova nem sorolható egyéb szórakoztatás
7810	Munkaközvetítés
Zene, színművek, opera	
5911	Film-, video-, televízióműsor-gyártás
5912	Film-, video-, televízióműsor-gyártás utómunka
5913	Film-, video- és televízióprogram terjesztése
5914	Mozgóképvetítés
Filmalkotás és videó	

A SZERZŐI JOGI ÁGAZATOK GAZDASÁGI SÚLYA MAGYARORSZÁGON 4.

Jel	Megnevezés
6110	Vezetékes távközlés
6120	Vezeték nélküli távközlés
6130	Műholdas távközlés
6190	Egyéb távközlés
6010	Rádióműsor-szolgáltatás
6020	Televízióműsor-szolgáltatás
	Rádió és televízió
7420	Fényképészet
	Fotóművészet
5821	Számítógépes játék kiadása
5829	Egyéb szoftverkiadás
6201	Számítógépes programozás
6202	Információtechnológiai szaktanácsadás
6209	Egyéb információtechnológiai szaktanácsadás
6203	Számítógép-üzemeltetés
6311	Adatfeldolgozás, webhoszting szolgáltatás
6312	Világhálóoldal-szolgáltatás
	Szoftver és adatbázis
7311	Reklámügynöki tevékenység
7312	Médiareklám
	Hirdetés, reklám
9412	Szakmai érdekképviseleti szervezetek
	Szakmai érdekképviseleti szervezetek
II. KATEGÓRIA: SZERZŐIJOG-FÜGGŐ TECHNIKAI HÁTTÉRÁGAZATOK	
2640	Elektronikus fogyasztási cikk gyártása
	Elektronikus fogyasztási cikk gyártása (televíziókészülék, rádió, képmagnó, CD-lejátszó, DVD-lejátszó, kazettás magnó, elektronikus játék lejátszására és hasonlóra alkalmas készülék gyártása)
2620	Számítógép, perifériás egység gyártása
	Számítógép gyártása

Jel	Megnevezés
3220	Hangszergyártás Hangszer gyártása
2670	Optikai eszköz gyártása Fényképezési eszköz és moziberendezés gyártása
2823	Irodagép gyártása Fénymásoló gyártása
2059	Egyéb vegyi termék gyártása
2680	Mágneses, optikai információhordozó gyártása Üres rögzítőeszköz gyártása
1712	Papírgyártás
1723	Irodai papíráru Papír gyártása
7733	Irodagép, számítógép kölcsönzése
7722	Videokazetta, lemez kölcsönzése
7729	Egyéb személyi használatú, háztartási cikk kölcsönzése
7739	Egyéb gép, tárgyi eszköz kölcsönzése Kölcsönzés

III. KATEGÓRIA: RÉSZLEGESEN SZERZŐI JOGI ÁGAZATOK

1392	Konfekcionált textiláru gyártása (kivéve ruházat)
1395	Nem szőtt textília és egyéb termék gyártása
1399	Egyéb textiláru gyártása
1411	Bőrruházat
1413	Felsőruházat gyártása (kivéve munkaruházat)
1414	Alsóruházat
1419	Egyéb ruházat, kiegészítők gyártása
1420	Szörmecikk gyártása
1431	Kötött, hurkolt harisnyafélék gyártása
1439	Egyéb kötött, hurkolt ruházati termék gyártása
1512	Táskafélék, szíjzat gyártása
1520	Lábbeligyártás Ruházat, textil- és cipőáruk

A SZERZŐI JOGI ÁGAZATOK GAZDASÁGI SÚLYA MAGYARORSZÁGON 4.

Jel	Megnevezés
3211	Érmegyártás
3212	Ékszerek
3213	Divatékszerek
	Ékszerek és érmék
1629	Egyéb fa-, parafatermék, fonott áru gyártása
	Egyéb kézműves áruk
3101	Irodabútor gyártása
3102	Konyhabútorgyártás
3109	Egyéb bútor gyártása
	Bútor
2313	Öblösüvegek
2341	Háztartási kerámia gyártása
2331	Kerámiaacsempe, -lap
	Háztartási eszközök, porcelán és üveg
1393	Szőnyegek
1724	Tapétagyártás
	Tapéta és szőnyeg
3240	Játék
	Játékok
7111	Építészmérnöki tevékenység
7112	Mérnöki tevékenység, műszaki tanácsadás
6399	Egyéb információs szolgáltatás
7410	Divat-, formatervezés
7490	Egyéb szakmai, tudományos, műszaki tevékenység
7740	Immateriális javak kölcsönzése
	Építészet, mérnöki tervezés, elemzés
9102	Múzeumi tevékenység
9103	Történelmi hely, építmény, egyéb látványosság működtetése
	Múzeumok

Jel	Megnevezés
4648	Óra-, ékszer-nagykereskedelem
4643	Elektronikus háztartási cikk nagykereskedelem
4649	Egyéb háztartási cikk nagykereskedelem
4651	Számítógép, periféria, szoftver nagykereskedelme
4652	Elektronikus, híradás-technikai berendezés és alkatrészei nagykereskedelme
4642	Ruházat, lábbeli nagykereskedelme
4615	Bútor, háztartási áru, fémáru ügynöki nagykereskedelme
4616	Textil, ruházat, lábbeli, bőráru ügynöki nagykereskedelme
4618	Egyéb termék ügynöki nagykereskedelme
4771	Ruházat-kiskereskedelem
4772	Lábbeli-, bőráru-kiskereskedelem
4647	Bútor, szőnyeg, világítóberendezés nagykereskedelme
4759	Bútor, világítási eszköz, egyéb háztartási cikk kiskereskedelme
4743	Audio-, videoberendezések kiskereskedelme
4763	Zene- és videofelvétel kiskereskedelme
4741	Számítógép, periféria, szoftver kiskereskedelme
4742	Telekommunikációs termék kiskereskedelme
4753	Szőnyeg, fal-, padlóburkolók kiskereskedelme
4764	Sportszer-kiskereskedelem
4765	Játék-kiskereskedelem
4777	Óra-, ékszer-kiskereskedelem
4778	Egyéb új áru kiskereskedelme
4779	Használcikk bolti kiskereskedelme
Kereskedelem	

IV. KATEGÓRIA: EGYÉB KISZOLGÁLÓ ÁGAZATOK

I	Kereskedelem
G	Szállítás, raktározás, posta, távközlés

A SZERZŐI JOGI ÁGAZATOK GAZDASÁGI SÚLYA MAGYARORSZÁGON 4.

5. melléklet

A szerzői jogi (kreatív) ágazatok hozzájárulása a GDP-hez és a foglalkoztatáshoz a WIPO-módszertana szerint (%)

Ország	GDP	Foglalkoztatás	Ország	GDP	Foglalkoztatás
Ausztrália	6,60	8,00	Libanon	4,75	4,49
Bhután	5,46	10,09	Litvánia	5,40	4,92
Brunei	1,58	3,20	Magyarország	7,62	7,38
Bulgária	4,54	4,92	Malajzia	5,70	7,50
Dél-Afrika	4,11	4,08	Mexikó	4,77	11,01
Dominika	3,40	4,80	Oroszország	6,06	7,30
Finnország	4,83	5,12	Pakisztán	4,45	3,71
Fülöp-szigetek	4,82	11,10	Panama	6,35	3,17
Grenada	4,60	3,60	Peru	2,67	4,50
Hollandia	5,90	8,80	Románia	5,55	4,19
Horvátország	4,27	4,65	St Kitts és Nevis	6,60	3,10
Jamaica	4,81	3,03	St Lucia	8,00	4,40
Jordánia	2,43	2,88	St Vincent	5,60	4,90
Kanada	5,38	5,55	Szingapúr	6,19	6,21
Kenya	5,32	3,26	Szlovénia	5,10	6,80
Kína	6,37	6,52	Tanzánia	4,56	5,63
Kolumbia	3,30	5,80	Thaiföld	4,48	2,85
Korea	9,89	6,24	Trinidad és Tobago	4,80	5,00
Lettország	5,05	5,59	Ukrajna	2,85	1,90
			USA	11,1	8,19

Forrás: WIPO Studies on the Economic Contribution of the Copyright Industries 2013

6. melléklet

A szerzői jogi ágazatok gazdasági teljesítménye 2011-ben Magyarországon

	Bruttó hozzáadott érték*	%	Bruttó kibocsátás*	%	Foglalkoz- tatottak száma**	%	Munka- vállalói jövedelem*	%
Sajtó és irodalom	215 816	0,92%	514 388	0,88%	49 084	1,34%	92 664	1,19%
Zene, színművek, opera	155 885	0,67%	290 700	0,50%	40 611	1,11%	64 278	0,83%
Filmalkotás, videó	165 877	0,71%	303 478	0,52%	5 790	0,16%	9 457	0,12%
Rádió és televízió	89 438	0,38%	198 320	0,34%	8 133	0,22%	36 995	0,48%
Fotóművészet	8 016	0,03%	14 763	0,03%	2 492	0,07%	1 613	0,02%
Szoftver és adatbázis	451 104	1,93%	737 555	1,26%	64 993	1,78%	195 476	2,51%
Hirdetés, reklám	69 469	0,30%	140 715	0,24%	12 529	0,34%	25 043	0,32%
Szakmai érdekképviseleti szervezetek	562	0,00%	1 221	0,00%	15	0,00%	83	0,00%
I. Primer szerzői jogi ágazatok	1 156 166	4,93%	2 201 140	3,75%	183 647	5,03%	425 610	5,47%
Szórakoztató elektronikai ipar	109 563	0,47%	1 243 813	2,12%	6 638	0,18%	21 717	0,28%
Számítógép gyártása	80 759	0,34%	625 318	1,06%	7 380	0,20%	23 722	0,30%
Hangszer gyártása	598	0,00%	1 029	0,00%	191	0,01%	188	0,00%
Fényképezési eszköz és moziberendezés gyártása	446	0,00%	1 207	0,00%	97	0,00%	213	0,00%
Fénymásoló gyártása	659	0,00%	1 654	0,00%	131	0,00%	339	0,00%
Üres rögzítőeszköz gyártása	6 277	0,03%	64 145	0,11%	369	0,01%	1 088	0,01%

A SZERZŐI JOGI ÁGAZATOK GAZDASÁGI SÚLYA MAGYARORSZÁGON 4.

	Bruttó hozzáadott érték*	%	Bruttó kibocsátás*	%	Foglalkoztatottak száma**	%	Munkavállalói jövedelem*	%
Szerzői jogi művekhez kapcsolódó papír gyártása	19 148	0,08%	111 363	0,19%	1 577	0,04%	4 621	0,06%
Szerzőijog-függő kölcsönzés	14 645	0,06%	24 840	0,04%	1 530	0,04%	1 960	0,03%
Szerzőijog-függő ágazatok kis- és nagykereskedelme	84 468	0,36%	198 028	0,34%	12 828	0,35%	30 851	0,40%
II. Szerzőijog-függő technikai háttér-ágazatok	316 562	1,35%	2 271 397	3,87%	30 742	0,84%	84 699	1,09%
Ruházat, textil- és cipőárúk	507	0,00%	1 844	0,00%	222	0,01%	279	0,00%
Ékszerek és érmék	1 337	0,01%	2 689	0,00%	355	0,01%	242	0,00%
Egyéb kézműves áruk	1 876	0,01%	4 588	0,01%	593	0,02%	574	0,01%
Bútor	2 709	0,01%	8 477	0,01%	830	0,02%	1 204	0,02%
Háztartási eszközök, porcelán és üveg	65	0,00%	155	0,00%	17	0,00%	31	0,00%
Tapéta és szőnyeg	9	0,00%	24	0,00%	5	0,00%	5	0,00%
Játékok	6 001	0,03%	23 620	0,04%	1 218	0,03%	2 724	0,03%
Építészet, mérnöki tervezés, elemzés	40 475	0,17%	70 516	0,12%	6 328	0,17%	9 275	0,12%
Múzeumok	13 994	0,06%	23 432	0,04%	2 964	0,08%	6 366	0,08%
Részlegesen szerzői jogi ágazatok kis- és nagykereskedelme	4 116	0,02%	9 070	0,02%	1 372	0,04%	4 463	0,06%
III. Részlegesen szerzői jogi ágazatok	71 088	0,30%	144 415	0,25%	13 904	0,38%	25 162	0,32%

	Bruttó hozzáadott érték*	%	Bruttó kibocsátás*	%	Foglalkoztatottak száma**	%	Munkavállalói jövedelem*	%
Általános kereskedelem	118 192	0,50%	250 882	0,43%	25 358	0,69%	36 883	0,47%
Szállítás, posta, távközlés	123 391	0,53%	263 634	0,45%	15 958	0,44%	41 651	0,54%
IV. Egyéb kiszolgáló ágazatok	241 583	1,03%	514 516	0,88%	41 315	1,13%	78 534	1,01%
Szerzői jogi ágazatok összesen	1 785 400	7,62%	5 131 468	8,74%	269 608	7,38%	614 006	7,89%

* millió Ft

** fő

3 900 Ft

